T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI

36-72 AY ARASI ÇOCUĞU OLAN ANNE VE BABALARIN TOPLUMSAL CİNSİYETE BAKIŞ AÇISININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra DOĞAN

0000-0002-6684-1115

BURSA – 2023

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİM DALI

36-72 AY ARASI ÇOCUĞU OLAN ANNE VE BABALARIN TOPLUMSAL CİNSİYETE BAKIŞ AÇISININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra DOĞAN

0000-0002-6684-1115

Danışman

Doç. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN

BURSA – 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Büşra DOĞAN

23/12 /2022

TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI

"36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi" adlı Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan	Danışman
Büşra DOĞAN	Doç. Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN

Temel Eğitim ABD Başkanı

Prof. Dr. Handan Asûde BAŞAL

YÜKSEK LİSANS BENZERLİK YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23/12/2022

Tez Başlığı/Konusu:

36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç, Tartışma ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam 74 sayfalık kısmına ilişkin, 31/08/2022 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı benzerlik tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç

2- Alıntılar hariç/dahil

3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir benzerlik içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih: 23/12/2022

Adı Soyadı: Büşra DOĞAN
Öğrenci No: 801882004
Anabilim Dalı: Temel Eğitim
Programı: Okul Öncesi Eğitimi
Statüsü: Yüksek Lisans

Danışman
Doç.Dr. Pınar BAĞÇELİ KAHRAMAN
23/12/2022

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı'nda 801882004 numara ile kayıtlı Büşra Doğan'ın hazırladığı ''36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi '' konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 23/12/2022 günü 11:00-12:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Doç. Dr. Pınar Bağçeli Kahraman
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Gönül Onur Sezer
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Dilek Erol
Uşak Üniversitesi

ÖN SÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kapısını çalmaktan hiç çekinmediğim, öğrencilerine karşı her zaman anlayış ve destek gösteren çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Pınar Bağçeli Kahraman'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans eğitimimdeki danışmanım ve Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Handan Asude Başal'a kıymetli fikirleri ve destekleri için teşekkür ederim.

Çalışmama zamanını ayıran tüm katılımcılara ve katılımcılara ulaşmamı sağlamakta emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Canım arkadaşlarım, bu yolda bana her zaman güvenen ve destekleyen Ezgi Beki Körpe ve Kübra Kocabıyık'a çok teşekkür ederim, iyi ki varsınız.

Her zorlukta çekinmeden bana elini uzatan biricik abim ve beni bu yolda daima motive eden canımdan öte olan kız kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Son olarak hayatım boyunca tüm eğitim yolculuğumda her zaman yanımda olan, çoğu zaman benden daha çok endişelenen, hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, çocukları olmaktan gurur duyduğum canım annem ve babama çok teşekkür ederim.

Büşra Doğan

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	Büşra Doğan
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Temel Eğitim Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	XIII+71
Mezuniyet Tarihi	
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Pınar Bağçeli Kahraman

36-72 AY ARASI ÇOCUĞU OLAN ANNE VE BABALARIN TOPLUMSAL CİNSİYETE BAKIŞ AÇISININ İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı 36-72 ay arası çocuk sahibi anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısını incelenmektir. Bu amaç doğrultusunda toplumsal cinsiyete bakış açıları annelik ve babalık algıları, ev işlerindeki görev dağılımı ve cinsiyete dair şemaları alt başlıkları altında incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yöntemle yürütülen çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 12 anne ve 12 baba olmak üzere 24 katılımcı katılmıştır. Her çift ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların annelik ve babalık algılarının toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda şekillendiği, ev işlerindeki görev dağılımında çocuk bakımı görevinin çoğunlukla annede olduğu, diğer ev içi işlerde babaların sorumluluk aldığı tespit edilmiştir. Cinsiyete dair şemalar alt başlığında ise renk seçimi ve oyuncak seçiminde cinsiyetin belirleyici bir unsur olduğu ancak meslek seçiminde bu durumun geçerli olmadığı görülmüştür. Çocuğun cinsiyetinin ona karşı sorumluluğunda ve ebeveynle geçirilen zamanda önemli bir etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: *anne, baba, toplumsal cinsiyet, okul öncesi*

ABSTRACT

Name and Surname	Büşra Doğan
University	Bursa Uludag University
Institution	Institute of Educational Sciences
Field	Department of Primary Education
Branch	Preschool Education
Degree Awarded	Master
Page Number	XIII+71
Degree Date	
Supervisor	Doç. Dr. Pınar Bağçeli Kahraman

EXAMINING THE PERSPECTIVE OF MOTHERS AND FATHERS WITH CHILDREN BETWEEN 36-72 MONTHS ON THE GENDER

The aim of this study is to investigate the perspective of parents with children between the ages of 36 and 72 months on gender. In line with this purpose, the perspective on gender is examined under the subheadings of perceptions of motherhood and fatherhood, distribution of domestic work, and gender schemas. A snowball sampling was used for the research carried out by the phenomenological method, one of the qualitative methods. A total of 24 participants, including 12 mothers and 12 fathers, took part in the study. Focus group discussions were conducted with each couple. The findings show that the perceptions of motherhood and fatherhood of the participants were shaped by gender roles, domestic work was mostly carried out by mothers in child care, and fathers took responsibility for the other household tasks. In the subheading on gender schemas, it was found that gender was a determining factor in the choice of colors and toys, quite the contrary to the choice of profession. The study also found that the child's gender had a significant effect on parental responsibility and the time spent with parents.

***Keywords**: mother, father, gender, preschool*

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
TEZ YAZIM KILAVUZU'NA UYGUNLUK ONAYI ..... **ii**
TEZ ONAY SAYFASI ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
Tablolar Listesi ..... **xi**
Şekiller Listesi ..... **xii**
Kısaltmalar Listesi ..... **xiii**

BİRİNCİ BÖLÜM
(GİRİŞ)

1.1.Problem Durumu 1
1.2.Araştırma Soruları 2
1.3.Amaç 3
1.5.Varsayımlar 4
1.6.Sınırlılıklar 4
1.7.Tanımlar 4

İKİNCİ BÖLÜM
(KAVRAMSAL ÇERÇEVE)

2.1.Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Kavramlar 5
2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet 5
2.1.2.Toplumsal Cinsiyet Rolleri 5
2.1.3.Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları 5
2.2.Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kuramlar 6
2.2.1.Psikanalitik Kuram 6
2.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı 7
2.2.3.Bilişsel Gelişim Kuramı 7
2.2.4.Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı 8
2.2.5.Sosyal Rol Kuramı 8
2.2.6.Sosyobiyolojik Kuram 9
2.3.Toplumsal Cinsiyet Rolleri 9
2.3.1.Toplumsal Cinsiyet Rolü Olarak Kadınlık ve Annelik Kavramları 9
2.3.2.Toplumsal Cinsiyet Rolü Olarak Erkeklik ve Babalık Kavramları 10

2.4.Toplumsal Cinsiyet Algısını Etkileyen Faktörler 10
2.4.1.Aile 10
2.4.2.Oyun ve Oyuncaklar 11
2.4.3.Medya 11
2.4.4.Eğitim 12
2.4.5.Akran ve Arkadaş Grubu 12
2.5. Okul Öncesi Dönemde Toplumsal Cinsiyet 12
2.6.İlgili Araştırmalar 13
2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 13
2.6.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar 18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(YÖNTEM)

3.1. Araştırmanın Modeli 21
3.2. Çalışma Grubu 21
3.3. Veri Toplama Araçları 23
3.4.Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi 23
3.4.1.Verilerin toplanması 23
3.4.2.Verilerin çözümlenmesi 24
3.5.Geçerlik ve Güvenirlik 24

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

(BULGULAR VE YORUM)

4.1. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Annelik ve Babalık İnançlarına Dair Bulgular 26
4.1.1. Anne ve Babaların İyi Bir Annenin Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine 26
Yönelik Bulgular 26
4.1.2. Anne ve Babaların İyi Bir Annenin Görevleri Hakkındaki Görüşlerine 28
Yönelik Bulgular 28
4.1.3. Anne ve Babaların İyi Bir Babanın Özelliklerine Hakkındaki Görüşlerine 30
Yönelik Bulgular 30
4.1.4. Anne ve Babaların İyi Bir Babanın Görevleri Hakkındaki Görüşlerine 32
Yönelik Bulgular 32
4.1.5. Anne ve Babaların Kötü Annenin Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine 34
Yönelik Bulgular 34
4.1.6. Anne ve Babaların Kötü Babanın Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine 36
Yönelik Bulgular 36

4.1.7.Katılımcıların Toplumun Anneden Beklentileri Hakkındaki Görüşlerine..... 38
Yönelik Bulgular..... 38
4.1.8. Katılımcıların Toplumun Babadan Beklentileri Hakkındaki Görüşlerine..... 39
Yönelik Bulgular..... 39
4.2. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Ev İçindeki İş Bölümlerine Dair Bulgular..... 40
4.2.1. Katılımcıların Ev içi Görev Dağılımlarına Yönelik Bulgular..... 40
4.2.2. Katılımcıların Ev İşlerine Dair Bilgilerine Yönelik Bulgular..... 40
4.2.3. Katılımcıların Çocuk Bakımı Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular..... 42
4.3. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Cinsiyet Şemalarına Dair Bulgular. 43
4.3.1. Katılımcıların Çocukları İçin Yaptıkları Tercihlerde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine Yönelik Bulgular..... 43
4.3.1.1. Renk Seçimi..... 43
4.3.1.2.Meslek Seçimi..... 44
4.3.2. Çocuklarının Cinsiyetinin Anne ve Babanın Sorumluğuna Etkisi..... 46
4.3.3. Çocuğun Cinsiyetinin Anne ve Baba ile Geçirilen Zamana Etkisi..... 47

BEŞİNCİ BÖLÜM

(SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER)

5.1. Sonuç ve Tartışma..... 49
5.1.1.Katılımcıların Annelik ve Babalık İnançlarına Dair Bulguların Tartışılması..... 49
5.1.1.1.Katılımcıların İyi Bir Anne ve İyi Bir Babanın Özelliklerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması..... 49
5.1.1.2. Katılımcıların İyi Bir Anne ve İyi Bir Babanın Görevlerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması..... 50
5.1.1.3. Katılımcıların Kötü Bir Anne ve Kötü Bir Babanın Özelliklerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması.....52
5.1.1.4. Katılımcıların Toplumun Anneden ve Babadan Beklentilerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması..... 53
5.1.2. 36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Ev İçindeki İş Bölümlerine Dair Bulguların Tartışılması..... 53
5.1.3. 36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Cinsiyet Şemalarına Dair Bulguların Tartışılması..... 54
5.2. Öneriler..... 55
5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler..... 56
5.2.2. Alanda Çalışan Uzmanlara Yönelik Öneriler..... 56
5.2.3. Ailelere Yönelik Öneriler..... 56
KAYNAKÇA..... 57

EKLER **67**
Ek 1: Katılım Kabul Formu 67
Ek 2: Araştırma İzni 68
Ek 3: Etik Kurul İzni 69
ÖZ GEÇMİŞ **71**

Tablolar Listesi

Tablo *Sayfa*

1. Katılımcıların Demografik Özellikleri…….22
2. Anne ve babaların iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……...26
3. Anne ve babaların iyi annenin görevleri hakkındaki görüşleri…….28
4. Anne ve babaların iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……...30
5. Anne ve babaların iyi bir babanın görevleri hakkındaki görüşleri ……...32
6. Anne ve babaların kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……34
7. Anne ve babaların kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……36
8. Ev işlerindeki görev dağılımı konusunda çiftlerin verdiği cevaplar…….40
9. Anne ve babaların çocuk bakımında görev dağılımları……43
10. Anne ve Babaların Renk Tercih Sebepleri……...43
11. Çocukların cinsiyetlerine göre oyuncak tercihleri……45
12. Çocuğun cinsiyetinin ona karşı sorumluluğu etkiler mi sorusuna eğitim düzeylerine göre verilen cevaplar…….46
13. Kız çocukla en çok kim ilgilenmeli sorusuna verilen cevaplar……47
14. Erkek çocukla en çok kim ilgilenmeli sorusuna verilen cevaplar……48

Şekiller Listesi

Şekiller *Sayfa*

1. Katılımcı annelerin iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……27
2. Katılımcı babaların iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……27
3. Katılımcı annelerin iyi bir annenin görevlerine yönelik görüşleri……..29
4. Katılımcı babaların iyi bir annenin görevlerine yönelik görüşleri……..29
5. Katılımcı annelerin iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……....31
6. Katılımcı babaların iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……31
7. Katılımcı annelerin iyi bir babanı görevlerine yönelik görüşleri……33
8. Katılımcı babaların iyi bir babanı görevlerine yönelik görüşleri……33
9. Katılımcı annelerin kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……35
10. Katılımcı babaların kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri……35
11. Katılımcı annelerin kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……37
12. Katılımcı babaların kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri……37
13. Kadınların ev işleri konusunda bilgili olmalarının sebepleri……..41
14. Erkeklerin ev işleri konusunda bilgili olmalarının sebepleri……..41
15. Katılımcıların çocuklarının mesleklerine yönelik tercih sebepleri……44
16. Çocukların oyuncak seçimine yönelik tercih sebepleri……..46

Kısaltmalar Listesi

TDK: Türk Dil Kurumu

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

İnsan, bir toplum halinde, bir kültür çevresinde yaşamaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021). Toplum kadın ve erkeğe farklı roller belirlemektedir. Toplumun belirlediği bu roller bireyin eş, anne ve baba olarak hangi görev ve sorumluluklara sahip olması gerektiği, hangi davranış kalıplarına göre hareket etmesi gerektiği gibi birçok farklı durumla şekillenir. Toplumun belirlediği bu roller toplumsal cinsiyet terimi ile ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kadın ve erkekten yaşadığı toplumun beklentilerini ve kültürün her iki cinsiyete yüklediği anlamları içermektedir (Rice, 1996, aktaran Dökmen, 2018). Cinsiyet ise kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir. Bir başka deyişle insanlar kadın ya da erkek cinsiyetinde doğarlar ancak toplumun cinsiyetlerine göre belirlediği rollerin sınırlaması ile kız ya da erkek çocuk olmayı öğrenerek büyürler (Akın ve Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet zaman içerisinde değişebilmekte, aynı toplum içerisindeki farklı ailelerde ve farklı alt kültürlerde değişiklik gösterebilmektedir (Dökmen, 2018; Terzioğlu ve Taşkın, 2008).

Türk toplumunda da bireyler cinsiyetlerine göre belirli davranış kalıpları ile yaşamlarının ilk yıllarından itibaren karşılaşırlar. Aileler çocuklarının cinsiyetini öğrendikleri andan itibaren renk seçimini bile bu kalıpyargılar çerçevesinde belirler. Toplumsal cinsiyet rollerine göre kız çocuklarından erkek çocuklarına kıyasla daha sakin, olaylar karşısında daha duygusal davranma gibi özellikler beklenirken, erkek çocuklarından kızlara kıyasla daha aktif ve duygularını zor ifade edebilmesi beklenmektedir. Bireylerin büyümesi ile bu beklentiler erkek için ev geçimini sağlama, evin reisi olarak atfedilen bir konumda olma, kadın için ise ev içi işlerden ve çocuk bakımından sorumla olmaya evrilmektedir (Dökmen, 2018).

Toplumsal cinsiyet farklarını gözlemleyebileceğimiz en temel yapı kuşkusuz toplumu oluşturan ailedir. Aileyi oluşturan bireyler birbiri ile sürekli etkileşim halindedir. Aile bireylerine doğdukları andan itibaren yaş ve cinsiyetleri belirleyici olarak, çeşitli görev ve sorumluluklar verilmektedir. Aile içinde başlayan bu durum toplumsal bir beklentiyi beslemektedir (Taylan, 2009; Tan Uysal, Eren ve Şimşek, 2019). Sosyalleşen ve bir kültür edinen çocuğun hayatı boyunca karşılaştığı insanlar arasında en önemli kişiler belki de anne ve babasıdır. Anne ve babalık hem kültürün ürünüdür hem de diğer yandan kültürün oluşumunu

sağlar. Bu sebeple de anne ve babalık insan ile kültür arasındaki ilişkide en önemli araçtır (Kağıtçıbaşı, 2017).

Çocuklarda algısal kalıpların gelişimi erken yaşlardan itibaren başlamaktadır. İki, iki buçuk yaşlarında çocuklarda cinsiyet algılama kalıplarına rastlanmaktadır (Cüceloğlu, 2014). Üç ve beş yaşları arasında ise, cinsiyetlerine göre oyuncak ve etkinlik seçiminde kalıpyargıların etkisi görülmektedir (Ümmet, 2007). Başal ve Bağçeli (2011) tarafından yapılan cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarla ilgili çalışmada da bebeklerin kızlara özgü oyuncaklar olarak adlanlandırıldığı, arabaların da erkeklere özgü oyuncaklar olarak adlandırıldığı belirtilmektedir.

Çocuk, hangi cinsiyete ait olduğunu, iki cinsiyet arasındaki fiziksel ve biyolojik farklılıkları ilk olarak erken çocukluk döneminde ailesinden öğrenmektedir. Çocuğun cinsiyet algısının oluşmasında aile temel olmakla birlikte akran, yakın çevre ve öğretmenin de belirli bir etkisinin olduğu söylenebilir (Ünser, 2019). Çocuğun anne ve babası başta olmak üzere çevresindeki kişileri taklit ederek sosyal davranışlar kazanması önemli bir sosyalleşme aracı olarak kabul edilmektedir (Kumru ve Öztürk, 2017).

Toplumdaki geleneksel anlayışta meydana gelen değişimler ile beraber bireylere çocukluğundan itibaren ailede başlayarak öğretilen bu toplumsal cinsiyet kalıpları ile değişen hayat şartlarının getirdiği yeni roller arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Günümüzde yaşamın her alanında kadın ve erkek arasındaki farkın nerdeyse tamamen ortadan kalkmış olması gibi sebeplerden dolayı kişiler her iki cinsiyetin özelliklerine de ihtiyaç duymaktadır. Fakat öğrenilmiş toplumsal cinsiyet rolleri bireyleri engelleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Ümmet, 2007).

Toplumsal cinsiyet rollerinin ailede öğrenilmeye başlaması ve çocukların ilk rol modellerinin anne ve babaları olması sebebiyle anne ve babaların bu konudaki algılarını daha önemli hale getirmektedir. Çocukların doğru ve kalıpyargılar içinde sıkışmadan cinsiyet rollerini öğrenmesi, değişen dünya düzenine uyum sağlamasında önemli bir etken haline gelmektedir.

1.2.Araştırma Soruları

Araştırmanın amacına yönelik sorular şunlardır:

1. 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların toplumsal cinsiyet rollerine göre annelik ve babalık inançları nasıldır?
   a) Anne ve babaların iyi bir annenin özellikleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
   b) Anne ve babaların iyi bir annenin görevleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
   c) Anne ve babaların iyi bir babanın özellikleri hakkındaki görüşleri nasıldır?

d) Anne ve babaların iyi bir babanın görevleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
e) Anne ve babaların kötü bir annenin özellikleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
f) Anne ve babaların kötü bir babanın özellikleri hakkındaki görüşleri nasıldır?
g) Anne ve babaların toplumun anneden beklentileri hakkındaki görüşleri nasıldır?
h) Anne ve babaların toplumun babadan beklentileri hakkındaki görüşleri nasıldır?

2. 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların ev içindeki iş bölümleri nasıldır?
   a) Katılımcıların ev içi görev dağılımları nasıldır?
   b) Katılımcıların ev işlerine dair bilgileri nasıldır?
   c) Katılımcıların çocuk bakımı hakkındaki görüşleri nasıldır?
3. 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların cinsiyete dair şemaları nasıldır?
   a) Katılımcıların çocukları için yaptıkları tercihlerde (eşya, kıyafet, oyuncak, meslek) toplumsal cinsiyetin etkisi nasıldır?
   b) Çocuğun cinsiyetinin anne ve babanın sorumluluğuna etkisi nasıldır?
   c) Çocuğun cinsiyetinin anne ve baba ile geçirilen zamana etkisi nasıldır?

1.3.Amaç

Her kültürel yapı içinde, cinsiyete göre bir rol algısı bulunmakta ve bu rol algısı anne babanın sahip olduğu tutumun, sosyal etkileşim yoluyla çocuğa aktarılması şeklinde gerçekleşmektedir (Aydın, 2000). Çocuğun, kendisinden beklenen uygun cinsiyet rolünü kazanması, içinde yaşadığı toplumun, çevrenin ve ailenin etkisiyle sağlanmaktadır (Başal, 2012). Bu nedenle anne ve babanın toplumsal cinsiyete bakış açıları önem kazanmaktadır. Bu araştırma ile 36-72 ay arası çocuk sahibi anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısı incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda toplumsal cinsiyete bakış açıları annelik ve babalık algıları, ev işlerindeki görev dağılımı ve cinsiyete dair şemaları alt başlıkları altında incelenmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

1.4.Önem

Her kültürde kadına ve erkeğe yüklenen anlamlar ve beklentiler farklı olmaktadır. Bu durum ülkemizde de her alanda sıkça karşılaştığımız cinsiyete yönelik kalıpyargılara sebep olmaktadır. Bir anne ve babanın nasıl olması gerektiğinden, bir kadının duygusal yönünün baskın olmasını beklemek ya da bir erkeğin her zaman güçlü görünmesini beklemek gibi birçok farklı durum kültür aktarımı yoluyla bugüne kadar gelmiştir. Ancak değişen ve gelişen toplum yapısı cinsiyet rollerindeki bu kalıpyargılarında da bir değişime ihtiyaç doğurmuştur (Dökmen, 2018).

Türk toplumu geleneksel yapıya bağlı olması ile beraber teknolojinin her geçen gün ilerlemesi, yeni meslek gruplarının ortaya çıkması gibi etkenlerle beraber toplum yapısında bir

farklılaşma meydana gelmektedir. İlk olarak ailede öğrenilmeye başlanan toplumsal cinsiyet rolleri, okulda daha sonra ise iş hayatında bireylerin karşına çıkmaktadır. Cinsiyet kalıpyargıları hem kadınların hem de erkeklerin davranışlarını sınırlandırmaktadır. İnsanlara sadece cinsiyetleri yönünden bakmak, cinsiyetlerini bireylerin önünde engelleyici bir unsur olarak görmek temelde büyük bir haksızlığa sebep olmaktadır (Ata, 2016).

Toplumsal cinsiyet rollerinin ilk olarak ailede öğrenilmeye başlaması ise anne ve babaları daha da önemli hale getirmektedir. Bu sebeple bu araştırma anne ve babaların toplumsal cinsiyet algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Okul öncesi eğitimi alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde 36-72 ay arası çocuğu olan çiftlerle görüşme yapılan bir nitel çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısının nasıl olduğunun incelenmesi bu konuda atılacak adımlara yön vermesi açısından da önem arz etmektedir. Bu çerçevede bu çalışmanın anne, baba, araştırmacı ve öğretmenlere yardımcı olacağı umulmaktadır.

1.5.Varsayımlar

Bu araştırmada, aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir:

1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu toplumsal cinsiyet algısını incelemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.
2. Araştırmaya katılım sağlayacak anne ve babaların samimi ve içten cevap verecekleri varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Bursa ili ve çevre illerde yaşayan 36-72 ay arası çocuğu olan 12 çift ile sınırlıdır.
2. Katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Cinsiyet: Bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir (Akın ve Demirel, 2003).

Toplumsal cinsiyet: Kadınlar ve erkekler arasındaki ayrımların sosyal ve toplumsal zemindeki özelliklerini belirtmektedir (Marshall, 2005).

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Kavramlar

2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet: Biyolojik anlamda kadınlar ve erkekler birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Doğuştan getirdiğimiz bu özellikler cinsiyet kavramı ile açıklanmaktadır. Vücut yapımızdan ses tonumuza kadar olan bu özellikler kadın ve erkeği birbirinden ayıran biyolojik farklılıklardır (Karakuş Umar, 2021)

Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyeti temel alan sınıflandırmanın toplum ve kültür tarafından yeniden inşa edilmesini vurgulayan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı ile kültürün kadın ve erkeğe yüklediği görev ve sorumluluklar belirtilmektedir. Toplumsal cinsiyet toplumun "kadınlık" ve "erkeklik" kavramlarına bakış açısını sunmaktadır (Günindi Ersöz, 2016).

Cinsiyet kadın ve erkeğin fizyolojik ve anatomik açıdan farklılıklarını belirtmek için kullanırken, toplumsal cinsiyet kavramı ile kültürün cinsiyete yüklediği anlamlar karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet bireysel ve doğuştan gelen bir özelliğe vurgu yaparken toplumsal cinsiyet kültürel bir inşa sürecinden geçmektedir (Dökmen,2018; Günindi Ersöz, 2016). Toplumsal cinsiyet kadınlar ve erkekler arasındaki ayrımların sadece biyolojik farklılığın oluşturduğu durumla açıklanamayacağını, toplumsal düzlemde kültürel olarak egemen fikirlerin oluşturduğu eşitsizliğe bir gönderme yapmaktadır (Marshall, 2005).

2.1.2.Toplumsal Cinsiyet Rolleri: Toplum içinde kadınlara ve erkeklere verilen farklı roller toplumsal cinsiyet rolleri olarak bilinmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplum tarafından belirlenen cinsiyet rolleri arasındaki farkları belirten bir kavramdır (Dökmen, 2018). Eril ve dişil olmak üzere iki rol beklentisi mevcuttur. Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı temelde toplumun bireyden istediği davranışları vurgulamaktadır. Bu kavram bir yönü ile toplumsal iken bir yönü ise bireyseldir. Toplumun beklentilerin bireyde davranışa dönüşmesi olarak açıklanabilir (Vatandaş, 2007).

2.1.3.Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları: Toplumun kadınlar ve erkeklerden beklediği davranış özellikleri toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olarak adlandırılmaktadır. Örnek olarak kadınların bakım verici, fedakâr, duyarlı gibi özelliklere sahip olduğu düşünülürken, erkeklerin daha güçlü, baskın bir karaktere sahip olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bireylerin davranışlarını sınırlandırmaktadır. Toplum, bu kalıpyargılara uymayan kişileri olumsuz olarak algılamaktadır (Dökmen, 2018).

2.2.Toplumsal Cinsiyetle İlgili Kuramlar

2.2.1.Psikanalitik Kuram: Psikanalitik kuram Freud'un görüşlerine dayanmakta olup toplumsal cinsiyetin gelişimine dair ilk kuramlardandır (Dökmen, 2018). Freud'un teorisi libido kavramına dayanmaktadır. Libido adı verilen bu cinsel enerji biyolojik ve toplumsal cinsiyeti organize etmektedir (Dökmen, 2018).

Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin oluşumuna dair üç önemli dönem göze çarpmaktadır. Bu dönemler çocukların cinsiyet farkındalığı kazanmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönem olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Dökmen, 2018).

İlk dönem oral ve anal dönemleri içermektedir. Bu dönemde kız ve erkek çocukların cinsiyet tecrübeleri aynıdır. Bu dönemin başı olan oral dönemde libido enerjisi ağız bölgesinde olmakla beraber çocuk annesini ve kendisini bir bütün olarak görmektedir. Ağız, dil ve dudaklar bu dönem çok önemli olup çocuk annesinin memesini kendi parçası olarak görür. Dönemin ikinci kısmı olan anal dönemde ise libido enerjisi anal bölgede yoğunlaşmaktadır. Bu dönemde anne-baba ve çocuk arasında tuvalet kontrolü konusunda bir çatışma yaşanmaktadır. Tuvalet eğitiminin verildiği bu dönemde çocuğun anal kontrolü benimsemesi ile çatışma çözüme kavuşmaktadır (Artan, 2005; Dökmen, 2018).

İkinci dönemde ise çocuklar cinsiyet farkındalığı kazanmakta olup kendilerini cinsiyetlerine göre tanımlamaktadırlar. Fallik dönemin ilk bölümüne denk gelen bu dönemde çocuğun ilgisi cinsel organına yöneliktir. Bu dönemde çocuklar kendi cinsiyetindeki ebeveynine kıskançlık duyarken karşı cinsiyetteki ebeveynine hayranlık beslemektedir. Bu durum çocukta çatışmaya sebep olmaktadır. Bu çatışma durumu ise kendi cinsiyetindeki ebeveyni ile özdeşim kurarak ortadan kalkmaktadır. Erkeklerdeki bu duruma oidipus çatışması kızlardakine ise elektra kompleksi denilmektedir. Bu dönemde erkek çocukları kızlarında kendileri gibi bir penisi bulunduğunu ancak kesildiğini düşünür. Bundan dolayı penisini kaybetme korkusu (kastrasyon anksiyetesi) yaşamaktadırlar. Erkek çocukları babalarının daha güçlü olduğu fark etmekte olup, cinsel ilgilerini annelerine yöneltirlerse babaları tarafından hadım edileceğinden korkarlar. Kız çocukları ise bir penisi olmadığını fark ettiğinde bu sürece kıskanma ve imrenme duyguları ile tepki vermektedirler. Annelerine, onlara bir penis vermediği için kızmakta bu sebeple de babaya bir yönelimde bulunmaktadır (Artan, 2005; Cüceloğlu, 2014; Dökmen, 2018).

Toplumsal cinsiyetin kazanımında ödipal dönem olarak adlandırılan üçüncü dönemde çocuklar cinsel kimliklerini kazanmaya başlamaktadırlar. Her iki cinsiyetteki çocuk da bu dönemde hemcinsi olan ebeveyni ile özdeşim kurarak kadın ve erkek rollerini öğrenmektedir.

Bu sürecin sonunda cinsiyetlerine yönelik olarak davranışlarını kontrol edebileceği süperego gelişimi olmaktadır (Artan, 2005; Dökmen, 2018; Kantoğlu, 2017).

2.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı: Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı öğrenmenin sosyal etkilerini açıklamaktadır (Gündüz Kalan, 2010). Sosyal öğrenme kuramında iki önemli yöntem göze çarpmaktadır: Edimsel koşullanma, Model alma ve taklit (Bandura, 1997). Edimsel koşullanmaya göre ödüllendirilen ya da cezalandırılan davranışın ileride tekrar edilme ihtimali yükselmektedir. Cinsiyetine uygun davranışta bulunan çocuk teşvik edilirken cinsiyetine uygun davranışta bulunmayan çocuk cezalandırılır. Ağlamak kız çocuklarının işine yararken, erkek çocukları için uygun olmayan bir davranış olarak görülmektedir. Bu sebeple ağlama eylemi kız çocukları ve kadınlar tarafından devam ettirilirken erkek çocukları ve erkekler tarafından devam ettirilmez. Model alma ve taklit ile öğrenmede ise gözlemlenen anne, baba arkadaş ya da medya aracılığıyla takip edilip beğenilen bir kişinin model alınarak davranışlarının taklit edilmesi söz konusudur (Dökmen, 2018). Model alma yolu ile öğrenmenin dört aşaması bulunmaktadır. Bunlar: dikkat, hatırda tutma, uygulama ve davranışı meydana getirme, güdülenme (Demirbaş ve Yağbasan, 2005).

Sosyal öğrenme kuramı çocukların cinsiyetlerine uygun davranışları başka insanları gözlemleyerek dolaylı yoldan da öğrenebildiklerini ileri sürmektedir. Çevresindeki kişilerin yaptıkları davranışların ödüllendirilip cezalandırılması çocukların bu davranışı hayata geçirmelerinde belirleyici olmaktadır (Dökmen, 2018).

2.2.3.Bilişsel Gelişim Kuramı: Kohlberg tarafından, Piaget'in bilişsel gelişim kuramına dayandırılarak geliştirilmiştir. Sosyal öğrenme kuramında pasif rolde olan çocuk bilişsel gelişim kuramında etkin bir konumdadır (Kadılar, 2011).

Kohlberg çocukların ahlak gelişiminde kavramları öğrendikleri biçimde cinsiyete göre davranış sergilediklerini savunmaktadır. Çocukların bilişsel gelişimlerinin ilerlediği dönemde kendilerini kadın ya da erkek olarak sınıflandırmaktadır. Bun durumun sonucunda cinsiyetlerine uygun olarak düşündükleri davranışı sergilemeye başlamaktadırlar (Dökmen, 2018).

Kohlberg'e göre cinsiyet rol gelişimi üç aşamada gerçekleşmektedir. Cinsiyet etiketleme olarak adlandırılan ilk aşamada çocuk cinsiyet farkındalığı kazanmaya başlamaktadır. Kendilerini kız ya da erkek olarak tanımlasalar da cinsiyetin kalıcılığının bilincinde değillerdir. Cinsiyetin kararlılığı olarak adlandırılan ikinci aşamada çocuklar cinsiyet sürekliliğini kavramaya başlamaktadır. Ancak bir kızın saçı kesildiğinde erkek olabileceğini düşünebilirler. Cinsiyetin değişmezliği olarak adlandırılan son aşamada ise çocuklar artık

cinsiyetin fiziksel görünümün farklılaşmasıyla değişmeyeceğini ve kalıcılığını kavramaktadırlar (Dökmen, 2018).

2.2.4.Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı: Sandra Lipsitz Bem tarafından ortaya sürülen toplumsal cinsiyet şeması kuramı çocukların cinsiyet kavramı hakkındaki kazanımlarının nasıl şekillendiğini anlatan önemli kuramlardan biridir (Dökmen, 2018).

Bem'in toplumsal cinsiyet şema kuramına göre çocukların cinsiyet kimliğini kazanmaları için kendilerini ve çevresindekileri kadın ve erkek olarak tanımlayabilmesi gerekmektedir. Bu çocuğun toplumsal cinsiyet şeması oluşturabilmesi için temel adımdır. Böylece çocuk kadınlık ve erkeklik ile ilgili gelen bilgilerle birlikte şemasını genişletir (Bem, 1983). Örnek olarak "nazik" ve "bülbül" gibi sıfat ve benzetmeler kadınlıkla ilgili şemaya, "atılgan" ve "kartal" ise erkeklikle ilgili şemaya konumlandırılabilir (Dökmen, 2018).

Böylece çocuk kendi cinsiyetine uygun şemaya göre davranışlarını düzenleme isteği duymakta ve benlik kavramını cinsiyetine uygun olarak geliştirmektedir (Bem, 1983). Bu cinsiyet şemaları ile çocuklar toplumun kadın ve erkek tanımına uygun davranmaya ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine göre davranmaya başlamaktadır (Topuz ve Erkanlı, 2016).

2.2.5.Sosyal Rol Kuramı: Kadınlar ve erkekler yaşamları boyunca belirli roller öğrenirler ve bu roller şekillenerek diğer bir nesile aktarılmaktadır (Gök ve İl, 2017). Sosyal Rol kuramı kadın ve erkekler arasındaki davranış ve özellik farklılıklarının toplumda üstlendikleri sosyal rolden kaynaklandığını öne sürmektedir (Eagly, Wood ve Diekman, 2000).

Kadın ve erkeğin toplum içinde konumlandırılışı farklı olmakla beraber erkeklere verilen roller hiyerarşide daha üst düzeyde görülmektedir. Bu farklılık da bireylerin birbirlerinden beklentilerini etkilemektedir (Eagly, 1983). Kadın ve erkeklerin sosyal davranışlarında ortaya çıkan cinsiyet farklılıkları, üstlendikleri rollerin tipik özelliklerinden meydana gelmektedir. Çoğu toplumda erkek "kaynak sağlayan" kadın ise "ev işleriyle ilgilenen" kişi konumundadır. Bu düşünce yapısı zamanla esnemeye başlasa dahi kadın ve erkekler toplumun onlar için belirlediği sosyal roller ile doğuştan gelen özellikleri arasında uyum sağlamaya çalışmaktadır. Örnek olarak birçok toplumda çocuk büyütme görevi kadınlara verilmektedir. Bir cinsiyetin sürekli aynı davranış örüntüsünü tekrarlaması cinsiyet kalıpyargılarının oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Kadınlar sürekli olarak çocuk bakımını üstleniyorsa bunun için sahip olunması gereken şefkat, sabır hoşgörü gibi özelliklerin onlarda olduğu düşüncesini pekiştirmektedir (Eagly ve Wood, 2012; Dökmen, 2018). Sosyalleşme sürecinde öğrenilen bu iş bölümü sebebiyle kadınlara daha çok ev içi alanda fayda sağlayacak

yemek pişirmek, dikiş dikmek gibi beceriler öğretilirken, erkeklere ise ekonomi alanında ücret karşılığı yapabileceği beceriler kazandırılmaktadır (Güldü ve Ersoy Kart, 2009).

Toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rollerinin öğrenilmesi çocukluktan itibaren başlanarak yetişkinlikte yoğun bir biçimde şekillenmektedir. Ayrıca toplumsal baskılar da bu sosyal rollere uygun tepki ve davranışlarda bulunmayı sağlamaktadır. Ancak günümüzde doğum oranlarının düşmesi, çocuk bakımından sadece kadınlarının sorumlu tutulmaması gibi sebepler kadınların eril dünyada daha fazla alana sahip olmasını sağlamaktadır (Eagly ve diğerleri, 2000; Dökmen, 2018).

2.2.6.Sosyobiyolojik Kuram: Toplumsal tutum ve davranışların biyolojik kökenli olduğunu ve bunların sistemli bir şekilde araştırılması gerektiğini ileri süren bir yaklaşımdır. Sosyal davranışların biyolojik kökeninin araştırılmasında genlerin önemli bir rolü olduğunu vurgulamaktadır. Ancak sosyal çevrenin etkisinin dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Burcu, 1998).

Sosyobiyolojik yaklaşım Darwin'in "doğal seçim teorisini" kullanarak sosyal davranışın temelini açıklamaya çalışmaktadır. Doğal seçim teorisi canlıların hayatta kalabilmek ve yaşamlarını devam ettirme mücadelesini ifade etmektedir (Burcu, 1998).

Kadınların doğum yapabildikleri ve emzirebildikleri için temel bakım veren kişi olduğunu, erkeklerin ise fiziksel olarak daha güçlü olduğu için avcı yani çalışan ve para kazanan kişi rolünde olduğunu söylemektedir. Erkeğin sınırsız sperme, kadının ise sınırlı sayıda yumurtaya sahip olması davranışları üzerinde etkileyici bir unsur olmaktadır. Kadın bir erkek tarafından döllenebilirken, sınırsız sayıda sperme sahip olan erkek birçok kadını dölleyebilir. Bu da erkeğin aceleci ve seçici olmamasında, kadının seçici ve sabırlı olarak en iyi kalıtıma sahip erkeği beklemesinde etkili olmaktadır (Dökmen, 2018).

Sosyobiyolojik kuram kadın-erkek rolleri ve eş seçimi gibi bazı konularda nispeten açıklamalarda bulunsa dahi kültürel çeşitlilik ve günümüzdeki cinsiyet rollerinin farklılaşmasını açıklamada yetersiz kalmaktadır (Dökmen, 2018).

2.3.Toplumsal Cinsiyet Rolleri

Toplum içinde kadın ve erkeğe yönelik roller sürekli bir değişim göstermektedir. Bu değişime paralel olarak annelik ve babalık kavramları da farklı anlam ve görevler yüklenerek biçimlenmektedir.

2.3.1.Toplumsal Cinsiyet Rolü Olarak Kadınlık ve Annelik Kavramları: Kadın olmanın bir zorunluluğu gibi görülen annelik kavramı, toplumsal değerlerin oluşturduğu rollerle şekillenmektedir. Kültür aktarımı ve neslin devamı açısından yüklenen sorumluluklarla

beraber kadınlık ve annelik kavramları ayrılmaz birer parça olmaktadır. Hatta çoğu zaman annelik kimliği, kadın kimliğinin önüne geçmektedir (Burç, 2015).

Her kültürün anneliğe dair kendi algısı ve mitleri olmasına rağmen genel olarak her toplum tarafından kabul edilen anneliğe yönelik birçok beklenti vardır. Günümüzde bu beklentiler değişime uğrasa da tarihsel süreç incelendiğinde çocuk bakımının anneye doğumla yüklenen bir misyon olduğu görülmektedir (Dudu Karaman ve Doğan, 2018).

Kadının annelik rolü aile yaşamının ve toplumun sağlıklı bir şekilde var olmasının temeli olarak görülmektedir. Kadınların çalışma hayatına katılması ile birlikte çocuğun bakım sorumluluğu erkekler ve kadınlar arasında paylaşılmaktadır. Ancak kadının kamusal alanda mevcudiyeti daha görünür olsa da hala birçok toplumda annelik kadınların en önemli görevi olarak görülmektedir (Gezer Tuğrul, 2019).

2.3.2.Toplumsal Cinsiyet Rolü Olarak Erkeklik ve Babalık Kavramları: Günümüzde erkek olmak sorumluluk sahibi, ailesini geçindiren ve koruyan, güçlü ve özellikle baba olma rolleri ile tanımlanmaktadır (Avşar, 2017). Sosyal bilimciler babalık kavramının çok eskilere dayandığını ileri sürmektedir. 6000 yıl önce tarım devrimi esnasında ortaya çıktığına dair kuvvetli deliller mevcuttur. Ataerkil düzenin oluşması ve babalık kavramının ortaya çıkışı aynı zaman dilimine denk gelmekle beraber, kadının doğumla gelen üstünlüğünün babalık kavramının şekillenmesinde öncülük ettiği düşünülmektedir. Tarihsel süreç göz önüne alındığında yaşanılan dönemin sosyal ve ekonomik özellikleri babalık kavramını devamlı bir şekilde etkilediği söylenebilir (Ergin ve Özdilek, 2014).

Tarih boyunca kadın her zaman ev içi özel alanla, erkek ise dış kamusal alan ile özdeşleştirilmiştir (Barutçu, 2015). Böylece kadın ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olurken, erkek ise evin geçimini sağlamakla görevli hale gelmiştir. Günümüzde kısmen de olsa babalık rollerinde bazı değişimler meydana gelmiştir. Kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte evin geçimini sağlama sorumluluğunun paylaşılması, geniş aileden çekirdek aileye geçiş gibi sebepler toplumsal rollerde değişimi beraberinde getirmiştir (Avşar, 2017; Barutçu ve Hıdır, 2016).

Değişen babalık rolü en çok ev işi ve çocuk bakımında belirgin hale gelmiştir. Maddi yönden paylaşılan sorumlulukla beraber sadece kadına ait görülen çocuk bakımı ve ev işi gibi görevlere erkeğin katılımı artmıştır. Toplumsal dönüşümün temellendirdiği bu babalık modeli geleneksel baba ve anne rolünün birleşimi olarak düşünülebilir (Kuzucu, 2011).

2.4.Toplumsal Cinsiyet Algısını Etkileyen Faktörler

2.4.1.Aile: Aile toplumsal yaşamın temelini oluşturmaktadır. Birçok farklı niteliği içerisinde barındırması sebebiyle tanımını yapmak oldukça güç bir hal almaktadır. Farklı

tanımları olmakla birlikte aile bireyin ilk sosyalleştiği, o zamana dek toplumda gelişen maddi ve manevi kültür mirasını nesilden nesile taşıyan toplumsal bir birimdir (Sayın, 2020).

Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ailenin etkisi çok büyüktür. Bu öğrenilen roller hayatın ilerleyen zamanlarında da etkisini göstermektedir (Şafak, Çopur ve Altınel Özkan, 2006). Çocuklar kadın ve erkek tanımlamaların ilk kez aile büyüklerinden öğrenmektedirler. Toplumsal cinsiyet farklılıklarına dair ilk tecrübelerini de çoğunlukla aile içinde yaşamaktadırlar (Wiesner-Hanks, 2020). Kız ve erkek çocuklarına farklı şekilde hitap edilmesi ile başlayan süreçte çocuklar kendilerini kız ya da erkek olarak tanımlamakta ve sınıflandırmaktadır (Akkaş, 2019). Başka bir deyişle insanlar dişi ya da erkek olarak doğarlar fakat aile içinde başlayarak hayatın her alanında toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kız ya da erkek çocuk olmayı öğrenerek büyürler.

2.4.2.Oyun ve Oyuncaklar: Okul öncesi dönem çocukları için oyun en önemli etkinlik olmakla beraber oyun ve oyuncaklar gelişimini destekleyen önemli unsurlardan biridir. Okul öncesi dönem çocuklarında cinsiyet rollerine dair özelliklerin fark edilmesinde ve izlenilmesinde oyuncak seçimleri ve oyun süreçleri önem taşımaktadır (Aksoy ve Baran, 2017).

Çocuklar oyun oynarken izlenildiğinde genellikle kız çocukların kızlarla, erkek çocukların daha çok erkeklerle oyun oynadığı ve oynadıkları oyunlarda toplumsal cinsiyet rollerine dair izler bulunduğu hemen fark edilmektedir. Kız çocukları çoğunlukla bebek, mutfak seti gibi oyuncaklara yönelirken, erkek çocukları araba, blok tarzı oyuncaklarla oynamayı tercih etmektedirler (Yağan Güder ve Alabay, 2016). Çocukların cinsiyetlerine göre oyun arkadaşı ve oyuncak yönelimleri bu durumun öğrenilmiş cinsiyet rolleri ile ilgisi olduğunu göstermektedir.

2.4.3.Medya: Medya toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımı konusunda oldukça etkili bir unsurdur. Özellikle çocuk ve gençleri bu konuda etkilemektedir. Medya yayınlarında direkt ya da dolaylı olarak verilen mesajlar toplumsal cinsiyet rollerinin normalleşmesine etki edebilmektedir (Çelebi, 2022).

Medyanın günümüzde kitleleri etkisi altına alan büyük bir gücü bulunmaktadır. Çocukların en çok tercih ettiği program türü olan çizgi filmlerde geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin çok fazla mesaj verilmektedir. Kadınların ev ve aileye yönelik rolleri öne çıkarılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine bu tür bir bakış cinsiyet eşitliğinin öğretilmesi ve yaygınlaştırılmasında engelleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır (Gündüz Kalan, 2010). Medya toplumsallaşma sürecinde yeni kuşaklara cinsiyet rolleri öğretilmesinde en önemli araçlardan biridir. Bu sebeple medya organlarında kadın ve erkeğin temsili büyük bir önem taşımaktadır (Güran Yiğitbaşı ve Sarıçam, 2020).

2.4.4.Eğitim: Eğitim toplumun değer, tutum ve görüşlerini nesilden nesile taşıyarak kültürün devamını sağlamaktadır. Bu sebeple eğitim toplumsal cinsiyet algısını etkileyen faktörlerden biri haline gelmektedir. Okul ve öğretmenler ise eğitim sistemi içerisinde toplumsal cinsiyet algısını biçimlendiren temel unsurları oluşturmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin nasıl davranması ve giyinmesi gerektiği, hangi mesleği seçmelerinin onlar için uygun olacağı gibi birçok şey önce ailede daha sonra eğitim kurumlarında çocuklara öğretilmektedir (Belek Erşen, 2015; Özcan, 2012).

Okullarda öğretmenler rehberliğinde ders kitapları aracılığıyla çocuklara bilgi ve beceriler aktarılırken toplumsal cinsiyet rolleri de bu yolla aktarılmaktadır. Öğretmenlerin çocuklara karşı davranışlarında çocukların cinsiyetinin de etkili olduğu görülmektedir. Kız çocuklarına karşı daha duyarlı davranırken, erkek çocuklarına karşı daha sert davranmakta çekinmemekte oldukları ve erkek çocuklarının efemine özellikler gösterdiği düşünülen karşıt cins oyunları oynadığında daha yargılayıcı bir tutum benimsedikleri görülmüştür (Özcan, 2012; Kantoğlu, 2017).

2.4.5.Akran ve Arkadaş Grubu: Çocuklar akranları ile arkadaşlık kurmaya başlayıp sosyalleştiklerinde ailelerinde öğrendikleri toplumsal cinsiyet rollerini birbirlerine aktarmaya başlamaktadırlar (Akpınar Demir, 2022).

Akranlar arası onay okul öncesi çağdan itibaren büyük önem taşımaktadır. Arkadaşlarının onay verip ya da vermemesi sahiplenilen toplumsal cinsiyet rolleri için belirleyici olabilmektedir. Akranlar kendi cinsiyetlerine özgü davranışta bulunanları kabul ederek ya da kendi cinsiyetlerine özgü davranışta bulunmayanları kabul etmeyerek toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesinde katkıda bulunmaktadır (Özcan, 2012).

2.5. Okul Öncesi Dönemde Toplumsal Cinsiyet

Çocuklara doğdukları andan itibaren başlamak üzere cinsiyetleri üzerinden farklı roller belirlenmekte ve bunlara uymaları beklenmektedir. Kız çocuklarının daha duygusal ve sevgi dolu erkek çocuklarının ise daha saldırgan olmasının beklenmesi bu duruma örnek olarak verilmektedir (Karkıner, 2016).

Çocukların ilk deneyimlerini ailede öğrenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri de ilk ailede öğrenilmeye başlanmaktadır. Çocukların ailelerden sonra ilk karşılaştıkları sosyal ortamlardan biri de okul öncesi eğitim kurumları ve öğretmenlerdir. Çocuklar ailelerinden öğrendikleri toplumun kültürel değerlerini daha sonra okulda da öğrenir ve özümser. Toplumsallaşmanın mühim bir parçası olan toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde okul da önemli bir kaynaktır. Kız ve erkek çocuklarına farklı şekildeki oyun seçimleri, kıyafet

tercihleri, öğretmenin farklı cinsiyetteki çocukları tanımla ve hitap şekilleri dahil olmak üzere çocuklara cinsiyete dair kalıpyargıları aktarmaktadır (Tantekin Erden, 2016).

2.6.İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar: Vatandaş (2007), "Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı" başlıklı çalışmasında Türk insanın toplumsal cinsiyet hakkındaki görüşlerini ve bu görüşlerin cinsiyet rollerinin belirlenmesinde ve cinsiyet farklılıklarının oluşumundaki etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Verilerin anket aracılığıyla toplanıldığı çalışmada 15 yaş ve üzeri 3454 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda toplumsal cinsiyet ayrımının hala devam ettiği, kız çocuklarının pasif ve eve içi alanla ilgili şekilde yetiştirildiği ve erkek çocuklarına kıyasla eğitimden daha az faydalandığı belirlenmiştir.

Gümüşoğlu (2008), tarafından yapılan "Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet" çalışmasında 1928'ten 2008'e kadar yayınlanan 1500'den fazla ders kitabı toplumsal cinsiyet yönünden incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 1950 yılına kadar kadınların kitaplarda anne figürü olarak yer alsa bile baba rolündeki erkekle çalışma anlamında eşit olduğunu fakat 1950 yılından sonra kitaplarda kadının daha çok ev içinde görüldüğü ifade edilmektedir. Ayrıca kitaptaki metinlerde kadın ve erkeğe ayrı mesleklerin uygun görüldüğüne dair işaretler mevcuttur.

Özkan (2009), yaptığı çalışmada okul öncesi dönemde olan 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine yönelik kalıpyargılarını bazı değişkenler açısından incelemiştir. Tarama modelli olan çalışmada 5-6 yaş grubu çocukların cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını ölçmek üzere 'Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği', anne babaların cinsiyet rolü algılarını ölçmek amacıyla 'BEM Cinsiyet Rolü Envanteri' kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, çocuğun annesinin toplumsal cinsiyet rolü ve yaşadığı ile göre cinsiyet özelliklerine dair kalıpyargılarında anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Çocuğun yaşının, cinsiyetinin, aile yapısının, kardeş sayısının, anne çalışma durumunun ve baba cinsiyet rolünün cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Köseler (2009),yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan 200 adet öykü ve 50 adet masal kitabı oluşturmaktadır. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak doküman incelemesi yapılmıştır. Çalışmada kız çocukları anne ile birlikte mutfak ya da v içi alanda, anne figürü çocukları ile ilgilenirken; erkek çocukları ise annelerine alışveriş için yardım ederken resmedilmiştir. Çalışmada sonuç olarak geleneksel cinsiyet rollerine uygun profillerin çizildiği görülmüştür.

Dinç Kahraman (2010), tarafından yapılan bu çalışma kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu toplam 251 kadın oluşturmakta olup veriler hazırlanan anket formu ile toplanmıştır. Araştırmaya katılan kadınların %34.7'sinin 30–40 yaşları arasında olduğu ve kadınların %75.7'sinin okula gitmedikleri saptanmıştır. Kadınların %38.6'sı kızların okula gitmeyeceğini düşünen babalarından dolayı okula gitmediklerini ifade etmiştir. Ankete katılan kadınların %31.9'u erkeklerin daha özgür yaşadıklarını düşündüklerinden erkek cinsiyette olmak istediğini belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre kadınların eğitim olanakları, evlilikte eş seçimlerinde karar verme ve çalışma hayatına girebilme konularında toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir.

Aydilek Çiftçi (2011), yaptığı çalışmada anne, babaların ve öğretmenlerin cinsiyet rolleri algısı ile 60-72 ay arası okul öncesi dönem çocuklarının akranları ile olan etkileşimleri ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmış olup, üç farklı sosyo-ekonomik düzeyden katılımcılarla çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre babaların erillik cinsiyet rol algıları sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmekte olduğu tespit edilmiştir. Kız ve erkek çocuklarının ise farklı oyun tercihlerinde bulunduğu, kız çocuklarının oyun içinde bakım veren, ebeveyn rolü üstlenmeyi tercih ettiklerini, erkek çocukları ise güç ve hız gerektiren oyunları tercih ettikleri belirlenmiştir.

Özçatal (2011), "Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı" adlı Tokat ili özelinde yapılan bu çalışmasının amacı, ataerkillik ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin kadınların çalışma yaşamına etkilerini araştırmaktır. Bu amaçla Tokat ili ve ilçelerinde çeşitli işletmelerde çalışan 298 kadın katılımcı ile çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadınlar iş yaşamına girmeyi kendileri istemiş olmakla beraber maddi yetersizliklerin bu durumda etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Güney (2012), yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre oyuncak seçimleri ile anne ve babalarından algıladıkları cinsiyet kalıpyargılarına dair beklentilerinin ilişkisi incelenmiştir. Araştırma da Cinsiyet Kalıpyargı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, oyuncak tercihleri cinsiyet tiplerine uygun olan çocukların kendileriyle aynı cinsiyette olan ebeveynlerinden algıladıkları kalıpyargısal beklentilerin kalıpyargısal olmayanlardan daha fazla olduğu bulunmuştur.

Yağan Güder (2014), yaptığı çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algısını incelemeyi amaçlamıştır. Bu sebeple 8 okul öncesi dönem çocuğu ve onların anneleri ve anneanneleri ile çalışmıştır. Çocuklar ile görüşme, gözlem yapılmış ve etkinlik uygulanmıştır. Anne ve anneannelerle ise görüşme yapılmıştır. Oyun, oyuncak ve arkadaş

seçimlerinde anneler ile çocukların görüşleri arasında benzerlik olduğu tespit edilmiştir. Ailenin çocukların toplumsal cinsiyet algılarında önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir.

Ünlü Çetin (2016), tarafından yapılan çalışmada 2013 yılında MEB tarafından yayımlanmış olan Okul Öncesi Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi (OBADER), toplumsal cinsiyet eşitliğini içselleştirme çerçevesinde baba katılımına yönelik olarak incelenmiştir. Nitel yöntemde yürütülen çalışmada içerik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda OBADER'in baba katılımları açısından geleneksel toplumsal cinsiyet algısından farklı olmadığı tespit edilmiştir.

Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016), yaptığı çalışmanın amacı okul öncesi dönemde çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarında ailenin önemini tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu alt ve orta sosyoekonomik düzeyde çeşitli aile yapılarından gelen ve aynı ana sınıfına devam eden 8 çocuk ve onların anneleri oluşturmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, çocukların cinsiyete yönelik kalıpyargılarının oluşmasında annelerinin ev hanımı olması, annelerin şiddete uğraması ve çocukların buna tanıklık etmesi, aile içindeki görev dağılımlarının geleneksel bir biçimde olması gibi unsurların etkili olduğu fark edilmiştir. Anne ve babası ev işleri yaptığını gören çocukların sadece annesi ev işi yapan çocuklara kıyasla daha az cinsiyet kalıpyargılarında bulunduğu belirlenmiştir.

Kaynak ve Aktaş (2017), tarafından yapılan çalışmanın amacı okul öncesi dönem çocukları için yazılan hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin dilsel ve dil dışı ögeler aracılığıyla nasıl gösterildiğini tespit etmektir. 50 adet okul öncesi dönem hikâye ve masal kitabı ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiş olup, literatür taranarak ve uzman görüşü alınarak belirlenen kategorilere göre incelenmiştir. İncelemenin sonucunda kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerinin hala devam ettiği görülse de eşitlikçi ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinden arınmış bir anlayışın kısmen de olsa etkisinin kitaplarda ortaya çıktığı görülmüştür.

Şıvgın ve Deniz (2017), tarafından nicel yöntemle yapılan deneysel bir çalışmadır. Araştırma örneklemini 80 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmaktadır. Tüm çocuklara "Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarını Ölçme Aracı" uygulanmıştır. Daha sonra 40 çocuğa araştırmacılar tarafından geliştirilen "Cinsiyet Rolleri Eğitim Etkinlikleri" uygulanmıştır. Deneyden önce tüm çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarının benzer olduğu, deneyden sonra deney grubundaki çocukların toplumsal cinsiyete yönelik algılarında olumlu değişimler olduğuna dair anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur.

Akar ve Aksoy (2018), çalışmanın amacı erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturdukları ebeveynlik modellerine yönelik şemalarının nasıl

oluştuğunu ve gelecekte anne baba olduklarında bu şemaların annelik ve babalık rollerinde nasıl bir etkisi olabileceğini saptayabilmektir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Çalışma grubunu Sinop ilinin bir köy okulunda eğitim almakta olan erken ve orta çocukluk döneminde olan 26 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre erken ve orta çocukluk döneminde çocuklarının büyük bir çoğunluğu anneyi bakım veren, yemek ve temizlik yapan kişi olarak tanımlamaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar babayı işe giden orta çocukluk dönemindeki çocuklar ise bizi koruyan kişi olarak tanımlamışlardır.

Koyuncu Şahin ve diğerleri (2018), tarafından yapılan çalışmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ve Türk eğitim sistemindeki yerine ilişkin bakış açılarını belirlemektir. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara'daki bir devlet üniversitesinde okul öncesi öğretmenliği bölümünde okuyan 16 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Veriler içerik analizi tekniğine göre çözümlenmiştir. Okul öncesi öğretmen adayları Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitliğinin tam olarak uygulanamayacağını belirtmekle beraber toplumsal cinsiyet eşitliğine inandıklarını ifade etmişlerdir.

Karabekmez ve diğerleri (2018) 'de yapılan bu çalışma, okul öncesi dönemde çocukların mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma 2016-2017 eğitim öğretim yılında İzmir ili Buca ilçesinde öğrenim gören 48-60 ay arasında toplam 30 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algıları, mesleklere yönelik cinsiyet algısı belirleme formu ve çocuk bilgi formunun çözümlenmesi yoluyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, içerik analizi kurallarına göre çözümlenerek okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algıları yorumlanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre çocukların meslek kavramını para kazanma, anne ve babanın yaptığı iş ve ileride yapacakları iş olarak tanımladıkları ve mesleklerle ilgili düşüncelerinde kalıpyargıların etkisinde oldukları görülmüştür. Çalışmanın bir diğer sonucuna göre ise annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocukların kalıyargı düzeylerinde azalma olduğu, babanın öğrenim düzeyi ile ilgili anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür.

Acar-Erdol ve Gözütok (2019), toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında öğretmen adaylarına uygulanmak amacıyla bir eğitim program hazırlamıştır. Yaptıkları bu araştırmada

ön test ve son test kullanarak programın etkilerini incelemişlerdir. Deney grubunun diğer gruba göre toplumsal cinsiyet eşitliği düzeyinin anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür.

Öngören (2019), tarafından yapılan çalışmanın amacı öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algısına göre okul öncesi öğretmenliğine yönelik görüşlerini belirlemektedir. Nitel yöntemle yürütülen çalışmanın örneklemini okul öncesi öğretmenli bölümünde eğitimine devam eden 105 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına sahip olmakla beraber bu mesleğe dair olumlu yaklaşım benimsedikleri ortaya koyulmuştur.

Kaçar (2019), çalışmanın amacı, 48- 72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. İlişkisel tarama modeli kullanılan çalışma, okul öncesi eğitim almakta olan 48-72 aylık 307 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre anne ve babaların toplumsal cinsiyet algıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile araştırmanın alt boyutlarını oluşturan görev, meslek, oyuncak ve oyunlar arasında pozitif ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunurken anne ve babaların toplumsal cinsiyeti algılayışları ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında pozitif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur.

Özdemir (2019), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı üniversite mezunu erkeklerin erkeklik ve kadınlık algılarını belirlemektir. Bu sebeple 30-45 yaş aralığında, çeşitli mesleklerden 20 erkekle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitel yöntemle yapılan çalışmada fenomenolojik yaklaşım ve verilerin analizinde fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda görüşmecilerin erkeklik ve kadınlık algılarının çoğunlukla geleneksel toplumsal cinsiyet çizgisine denk düştüğü görülmüştür.

Aydemir (2019), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı medya okuryazarlığı eğitiminin öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarına etkileyip etkilemediğini incelemektir. Çalışma karma yöntem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nde 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde İngilizce Öğretmenliği bölümünde ve ikinci sınıfta öğrenim gören 61 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarına yönelik 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Medya Okuryazarlığı' ve 'Medya Okuryazarlığı' olmak üzere iki öğretim programı tasarlanmıştır. Tasarlanan programlar Nisan-Mayıs 2018 tarihlerinde beş haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı medya okuryazarlığı programının öğretmen adaylarının medyadaki, cinsiyetçi mesajları analiz etme, medyadaki cinsiyetçiliğe farkındalık, cinsiyetçi medyaya karşı tutum, medyadaki

cinsiyetçiliğe duyarlılık düzeyleri üzerinde etkili olmuş; geleneksel ve kadın cinsiyet rolleri ile erkek cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının da daha eşitlikçi bir düzeye ulaştığı tespit edilmiştir. Diğer yandan medya okuryazarlığı programının öğretmen adaylarının medyadaki, cinsiyetçi mesajları analiz etme, cinsiyetçi medyaya karşı tutum, medyadaki cinsiyetçiliğe duyarlılık düzeyleri üzerinde etkili olduğu, geleneksel ve kadın cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının daha eşitlikçi bir düzeye ulaştığı belirlenmiştir.

Kurtuluş (2019), tarafından yapılan bu araştırmanın amacı kadın üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinin, toplumsal cinsiyet rolü stresini ve olumsuz değerlendirilme korkusunu yordayıp yormadığını açıklamaktır. İlişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın evrenini İstanbul ve Adana illerinde devlet üniversitesine devam eden üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul'da ve Adana'da farklı üniversitelerde öğrenim gören toplam 598 kadın üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre, kadın üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet v eşitliği, toplumsal cinsiyet rolü stresi ve olumsuz değerlendirme korkusu öğrencilerin yaş, sınıf düzeyi ve baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra her üç değişken de öğrencilerin anne eğitim duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Uysal (2022) tarafından yapılan bu çalışmanın amacı, Şanlıurfa ili merkez Haliliye ilçesi ile Harran ilçesinde bulunan 60-66 ay okul öncesi çocuklarının toplumsal cinsiyete ilişkin görüşleri ve bu iki ilçede bulunan çocukların görüşlerinin karşılaştırılmasını yapmaktır. Çalışmada nicel yöntemlerden nedensel-karşılaştırma modeli kullanılmış olup araştırma 60-66 aylık toplam 300 okul öncesi çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Çocuk Demografik Bilgi Formu" ve araştırmacı tarafından oluşturulan "Çocukların Toplumsal Cinsiyete Yönelik Görüşlerini Değerlendirme Aracı "kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre bu iki ilçede yaşayan çocukların toplumsal cinsiyete dayalı görüşlerinde farklılık olduğu ve az kardeş sayısına sahip, ilk ve son doğum sırasına sahip ve çekirdek aile tipine sahip çocukların değerlendirme toplam puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.6.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar: Martin ve Little (1990) yaptıkları çalışma çocukların toplumsal bir kategori olarak toplumsal cinsiyet anlayışının, cinsiyete dayalı bilgi ve tercihleri edinmeleriyle nasıl ilişkili olduğunu keşfetmek amacıyla yapılmıştır. Çocukların cinsiyet kavramları, cinsiyete dayalı tercihleri ve kalıplaşmış bilgileri 61 erkek ve kız çocuğunda (3-5 yaş) ölçülmüştür. Çocuklar, cinsiyet tutarlılığı dışındaki ölçütlerin çoğunda yaşla birlikte iyileştiği tespit edilmiştir. Tutarlılık dışında, cinsiyet kavramını anlama ölçütlerinin çocukların kalıplaşmış oyuncak ve giyim bilgileriyle ve/veya cinsiyete dayalı

oyuncak tercihleriyle (yaş kontrollü) ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocukların cinsiyet stereotiplerini öğrenmeden ve akranları veya oyuncaklar için cinsiyete dayalı güçlü tercihler göstermeden önce yalnızca temel cinsiyet anlayışına ihtiyaç duyulduğu gösterilmiştir.

Rust ve diğerleri (2000), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı büyük kardeşlerin cinsiyetinin, 3 yaşından küçük erkek ve kız kardeşlerin cinsiyet rolü gelişimini etkileyip etkilemediğini incelemektir. Hem kendi içinde hem de cinsiyetler arasında ayrım yapan toplumsal cinsiyet rolü davranışının bir ölçüsü olan Okul Öncesi Etkinlikler Envanteri verileri, bir ablası olan 527 kız ve 582 erkek, bir ağabeyi olan 500 kız ve 561 erkek ile 1665 bekar kız ve 1707 bekar erkek ile yapılan genel nüfus araştırmasından elde edilmiştir. Ağabeyi olan erkeklerin ve ablası olan kızların, aynı cinsiyetten bekarlara göre daha fazla cinsiyet tipine sahip oldukları ve bunun da diğer cinsiyetten kardeşleri olan çocuklara göre daha fazla cinsiyet tipine sahip olduğu bulunmuştur. Bir ağabeye sahip olmak hem erkek hem de kızlarda daha erkeksi ve daha az kadınsı davranışla ilişkilendirilirken, ablası olan erkekler daha kadınsıydı ama daha az erkeksi değildi ve ablası olan kızlar daha az erkeksi ama daha kadınsı değildi.

Walker ve diğerleri (2002) tarafından yapılan bu çalışmada cinsiyetin okul öncesi çocukların sosyal problem çözme stratejilerinin doğası ve yeterliliği üzerindeki etkilerini araştırılmıştır. Okul öncesi çağındaki çocuklar, akran grubuna girme ve paylaşma ya da sırayla alma alanlarında sosyal problem çözme becerilerini değerlendirmek için tasarlanmış varsayımsal sosyal durumlara yanıt vermişlerdir. Sonuçlar, genel olarak, kızların tepkilerinin erkeklerinkinden daha yetkin olduğunu ve kızların stratejilerinin misilleme, sözlü veya fiziksel saldırganlık içerme olasılığının daha düşük olduğunu göstermiştir.

Stephens (2009), yaptıkları çalışmada toplumsal cinsiyet farklılıklarının ve anne baba tutumlarının ebeveyn-çocuk ilişkisini nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre çocuk büyürken anneleri ile daha fazla vakit geçirmeleri yetişkinlik dönemlerinden annelerine daha yakın hissetmelerini sağlamış ayrıca çalışmaya katılan babalar erkek çocuklarına kıyasla kız çocuklarına daha fazla korumacı yaklaştıklarını belirtmişlerdir.

Root ve Rubin (2010), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı okul öncesi çağındaki erkek ve kız çocuklarında belirli duyguların sosyalleştirilmesinde anneler ve babalar arasındaki farklılıkları incelemektir. Anne ve babaların, çocukların duygusal yeterliliklerinin gelişmesinde hem ayrı hem de tamamlayıcı roller oynadıklarını öne sürülmektedir; bu roller hem ebeveynlerin kendi cinsiyetinden hem de çocuğun cinsiyetinden ve sosyalleştirilmekte olan duygu türünden etkilenmektedir. Betimleyici verilerin analizi sonucunda, anne ve babaların çocuklarının duygularına farklı tepkiler verdiği tespit edilmiştir.

Nakamura (2001), tarafından yapılan bu çalışmanın amacı Japon okul öncesi çocuklarında cinsiyet ve dil kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Veriler, aynı cinsiyetten akran oyunlarına katılan 24 tek dilli Japon kız ve erkek çocuğunun (3-6 yaş) aylık doğal gözlemlerinden oluşmaktadır. Sonuçlar, cinsiyete dayalı dilbilimsel ayrımların uygun kullanımının oldukça erken ortaya çıktığını göstermiştir. Erkeklerin ve kızların aynı cinsiyetten akran etkileşimleri sırasında kullandıkları konuşmalarının analizi, iletişim tarzlarında ve belirli dilsel biçimlerin kullanımında farklılıklar göstermiştir. Ayrıca, dil kullanımı oyun bağlamının doğasıyla yakından ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Shutss ve diğerleri (2017), yaptıkları araştırmada sosyal çevrelerin çocukların cinsiyeti değerlendirmesini ne kadar erken etkilediğini test etmek için, büyük bir İsveç şehrinin merkez bölgesinde cinsiyetten bağımsız ve tipik okul öncesi programlara kayıtlı 3 ila 6 yaşındaki çocuklarla çalışılmıştır. Tipik anaokullarındaki çocuklarla karşılaştırıldığında, cinsiyet ayrımı gözetmeyen okullardaki çocukların daha büyük bir kısmı, tanıdık olmayan diğer cinsiyetteki çocuklarla oynamakla ilgilendiği tespit edilmiştir. Ayrıca, cinsiyet ayrımı gözetmeyen anaokuluna devam eden çocuklar, tipik anaokullarına devam eden çocuklara göre toplumsal cinsiyet kalıpyargılarında daha düşük puan aldığı görülmüştür. Bununla birlikte, cinsiyetten bağımsız okuldaki çocukların başkalarının cinsiyetini otomatik olarak kodlama olasılıkları daha düşük olmadığı görülmüştür. Çalışmanın bulguları, cinsiyetten bağımsız pedagojinin, çocukların farklı cinsiyetlerden insanlar hakkında nasıl düşündükleri ve hissettikleri üzerinde orta düzeyde etkileri olduğunu, ancak çocukların cinsiyeti kendiliğinden fark etme eğilimini etkilemeyebileceğini göstermektedir.

Waters ve diğerleri (2022), yaptıkları araştırma, ebeveynlerin çocuklarının oyun ve akademik etkinliklerinin üç yönü hakkındaki görüşlerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Katılımcılardan oyunun çocukların gelişimi için önemi, akademik faaliyetlerin önemi ve ebeveynlerin çocuklarının gelişimindeki rolünün önemi olmak üzere üç temayı kapsayan 25 maddeden oluşan okul öncesi oyun ve öğrenme anketini cevaplandırmaları istenmiştir. Bağımsız değişkenler olarak ebeveynin cinsiyeti, çocuğunun cinsiyeti ve çocuklarının yaş grubu olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, babalar akademik faaliyetlere ve ebeveynlerin rolüne annelerden önemli ölçüde daha yüksek puan vermiştir. Buna ek olarak, kızların ebeveynleri, akademik faaliyetleri ve kendi rollerini erkek çocukların ebeveynlerinden önemli ölçüde daha yüksek olarak değerlendirmiştir. Sonuç olarak araştırmanın bulguları, eğitimin önemine ilişkin olarak ebeveynler ile kız ve erkek çocuklar arasındaki cinsiyet ayrımını vurgulamaktadır. Cinsiyet rolleri, ebeveynlerin çocuklarının katıldığı akademik faaliyetler hakkındaki düşüncelerini etkiliyor gibi görünmektedir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısını ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma kişilerin tecrübelerini, tutum, algılayış ve inanışlarını geniş bir çerçevede inceleyen insan merkezli bir yaklaşımdır (Given, 2021). Nitel araştırma hayatın birçok farklı gerçekten oluştuğunu ve bu gerçeklerin toplumsal ortamda şekillendiğini esas alan anti-pozitivist yorumcu bir bakış açısı sunmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Nitel araştırma yöntemi yaşamda her şeyin bir öneme sahip olduğunu ve araştırılan konunun başka bir yönünü ortaya çıkarabilecek bir ipucu olduğu düşüncesi ile hareket edilmesini istemektedir. Nitel araştırmada veriler oldukça değerlidir, çünkü araştırmacı, katılımcının verdiği bilgileri incelemekte ve varsayımlarının günlük hayatlarını nasıl şekillendirdiğine dikkat etmektedir (Bogdan ve Biklen, 2022)

Nitel araştırma deseni, araştırma yaklaşımını belirleyen ve yaklaşıma uygun adımların atılmasını sağlayan bir izlem olarak açıklanabilmektedir. Nitel araştırma desenleri araştırmacıya uygun ve hedefine yönelik bir yol izlemesinde yardımcı olurken, keskin çizgilerle belirlenmiş bir sınırlama getirmemektedir. Nitel araştırma desenleri kültür analizi, kuram oluşturma, durum çalışması, eylem araştırması ve fenomenolojidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada toplumsal cinsiyet fenomenini derinlemesine inceleyebilmek için nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji desenine başvurulmuştur.

Fenomenolojik yöntem birkaç kişinin bir fenomen ya da kavramla ilgili yaşantılarını ortak bir anlamlandırma çabasını amaçlamaktadır. Bu yaklaşımdaki temel amaç kişisel tecrübelerden başlayan evrensel bir anlam yolculuğuna çıkmaktır (Creswell, 2020).

Fenomenolojik araştırmada birinci adım fenomenle karşılaşma ve araştırma sorusu oluşturmaktır. Daha sonra ise fenomeni tanıma aşaması gelmektedir. Araştırma soruları geliştirilip, alanyazın taraması yapılarak, fenomene dair okumalar yapılır ve raporlaştırma ile süreç son bulur (Ersoy, 2019).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu ise Bursa ve Balıkesir illerinde yaşamakta olan 36-72 ay arası çocuğu olan 12 evli çift olmak üzere 24 kişi oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü araştırmacının neyi bilmek istediğine ve araştırmanın amacına göre değişkenlik göstermekle birlikte doyum noktasına ulaşıldığında yani verilerin tekrar etmeye başladığı anda veri toplama süreci durdurulmaktadır (Baltacı, 2018). Dokuzuncu çiftten sonra

verilerin tekrar döngüsüne girdiği farkedilmiş olup ancak örneklem büyüklüğüne ulaşıldığından emin olmak için 3 çift ile daha görüşme yapılmıştır. Yeni bir veriye ulaşılamaması sebebi ile 12. çift ile veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme ya da zincir örnekleme yöntemi olarak adlandırılan bu teknikte çalışmanın amacına uygun olarak bir kişi seçilir ve onun aracılığı ile diğer kişilere ulaşılır. Bu sebeple süreç tekrarlayıcıdır. Katılımcılar araştırmacının örnekleme ulaşmasında yardımcı olarak örneklem genişlemektedir (Yağar ve Dökme, 2018). Hedef kitleye ulaşımda kolaylık sağlaması ve çalışmaya katılan çiftin, diğer çifte referans olması örnekleme ulaşmayı kolaylaştırdığı için kartopu örnekleme yöntemi seçilmiştir. Çalışma grubuna dahil olan çiftlere ait demografik bilgiler farklı isimler kullanılarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

İSİM	**YAŞ**			**EĞİTİM DURUMU**		**CİNSİYET**
	ANNE	**BABA**	**ÇOCUK**	**ANNE**	**BABA**	**ÇOCUK**
Mustafa-Esra	29	32	5	Lisans	Lisans	Erkek
Hasan-Sedef	32	34	5	Lise	Lisans	Kız
Yusuf-Kübra	42	45	6	Lisans	Lise	Kız
Berat-Zeynep	27	26	3	Lise	Lise	Erkek
Enes-Zehra	26	30	3	Lisans	Lisans	Erkek
Hakan-Nurdan	26	28	3	Lise	Lise	Kız
Halil-Yağmur	38	42	4	Lisans	Lisans	Erkek
Furkan-Sema	37	36	5-5	Lisans	Lisans	Kız-Erkek (ikiz)
Emir-Derya	26	27	5	Lisans	Lisans	Kız
Ömer-Feride	32	38	3	Lise	Lise	Kız
İbrahim-Elif	22	24	3	Lise	Lise	Kız
Ahmet-Fatma	35	40	6	Lise	Lise	Kız

Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışmaya 12 evli çift katılmıştır. Çalışmaya katılan anne ve babaların altısı lisans altısının ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan dört çiftin çocuklarının cinsiyeti erkek, yedi çiftin çocuklarının cinsiyetinin kız ve bir çiftin ise kız ve erkek olmak üzere ikiz çocuklarının olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların yaşları incelendiğinde; katılımcı annelerin en küçük 22, en büyük 42 katılımcı babaların ise en küçük 24, en büyük 45 yaşında olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma soruları Aytaç (2018), Baş (2019), Dudu Karaman ve Doğan (2018), Kırışık (2019), Kocatepe (2017), Marangoz (2017), Ünlü Çetin'nin (2015) hazırlamış olduğu sorulardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırma soruları hazırlanırken iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Görüşme formu anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakışlarını değerlendirebilmek amacıyla üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde annelerin ve babaların annelik ve babalık algıları üzerinedir. Toplumsal cinsiyet algıları çerçevesinde annelik ve babalık algılarının nasıl şekillendiğini belirlemek amaçlanmıştır. İkinci bölümde ev işlerindeki görev dağılımları üzerine sorular hazırlanmıştır. Günlük yaşam akışı içinde ev içinde yapılması gereken bazı işler olmaktadır. Ancak toplum yapımızda ev işleri dağılımında cinsiyet belirleyici bir rol oynamaktadır (Dökmen, 2018). Üçüncü bölümde ise anne ve babaların cinsiyete dair algılarını belirlemek amacıyla sorular sorulmuştur.

İlk olarak soruların katılımcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı tespit edilmek için pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama neticesinde veri toplama aracında aşağıda belirtilen düzenlemeler yapılmıştır:

1. Annelik ve babalık inançları bölümünde pilot uygulamada "Sizce iyi bir annenin/babanın özellikleri nelerdir?" ve "Sizce iyi bir annenin/babanın görevleri nelerdir?" şeklinde sorulmuştur. Ancak katılımcılara "anne ve babanın" diye tek soru halinde sorulması ebeveyn olarak anlaşılmasına sebep olmuştur. Bu sebeple veri toplama aracına son halini verirken sorularda anne ve baba ayrımı yapılarak yeniden düzenlenmiştir.
2. Görev dağılımı bölümündeki soruların tüm katılımcılar tarafından anlaşıldığı tespit edilmiş olup o bölümde herhangi bir düzenlemeye gerek görülmemiştir.
3. Cinsiyet algıları bölümünde ise "Kız çocuğu ve erkek çocuğunun yetiştirilmesinde ne tür farklılıklar olması gerektiğini düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcıların yanlı cevap verdiği fark edilmiş olup bu soru veri toplama aracından çıkarılarak "Çocuğunuzun cinsiyetinin sizin ona karşı sorumluluğunuzda nasıl bir etkisi olabilir?" sorusu ile değiştirilmiştir.

Pilot uygulama sonucunda elde edilen veriler ile görüşme formuna son hali verilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

3.4.1.Verilerin toplanması: Araştırmanın amacına uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Ardından Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler

Yayın Etik Kurul'una başvuru yapılarak 31 Ocak 2019 tarihli 2020-01 sayılı etik izni alınmıştır (Ek 3). Etik kurulundan gelen onayın ardından gereken evraklar toplanarak Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne çalışmayı yapmak için gereken izin alınmıştır (Ek 2).

Çalışmaya katılan 9 çift ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Çalışmaya katılan 3 çift ile çalışma saatlerinin uygun olmaması sebebiyle telefon aracılığı ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 25-30 dakika arasında sürmüştür. Görüşme esnasında veri kaybı yaşanmaması için katılımcılardan katılım kabul formunu (Ek 1) doldurarak görüşmeleri ses kaydına almak için izinleri alınmıştır.

Görüşme araştırmaya katılan bireylerin, araştırılan konu hakkında hislerini ve fikirlerini anlatma tekniğidir. Görüşmenin esas amacı araştırılan konu bireylerin iç dünyasını ve bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşmenin yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi olarak farklı teknikleri bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunu hazırlar ancak görüşmenin akışına göre kişinin yanıtını yan sorularla açmasını ya da ayrıntılandırmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000).

3.4.2.Verilerin çözümlenmesi: Araştırma esnasında katılımcılarla yapılan görüşmeler transkript edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, "betimsel analiz" ve "içerik analizi" yöntemi ile program kullanılmadan el analizi ile incelenmiştir. Betimsel analizde amaç görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya aktarılmasıdır. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktadır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine incelenir ve yeni kavramlar keşfedilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.5.Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcı olması, bilimsel araştırmanın en önemli kıstaslarından biridir. Geçerlik ve güvenirlik bu sebeple araştırmalarda en fazla kullanılan iki ölçüttür. Nicel çalışmalarda araştırmacının kullanılan veri toplama araçlarının ve araştırma deseninin geçerliğini ve güvenirliğini çok dikkatli test etmesi ve sonuçları okuyuculara rapor etmesi beklenir. Nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirlik nicel çalışmalardan farklı olarak ele alınır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği artırmak bazı

yöntemler vardır. Bunlar; uzun süreli etkileşim, katılımcı teyidi, uzman incelemesi, üçgenleme ve denetleme yolu sayılabilir (Başkale, 2016). Bir araştırmada bulguların doğruluğunu kontrol etmek için bu stratejilerin bir ya da daha fazlasının kullanılması önerilmektedir (Creswell, 2020). Bu araştırmada katılımcı teyidi, uzman incelemesi ve denetleme yolu kullanılmıştır.

Katılımcı teyidi: Katılımcı teyidi katılımcılarla iki defa görüşme yapılarak sağlanabileceği gibi farklı biçimlerde de gerçekleştirilebilir. (Başkale, 2016). Bu çalışmada veri toplama sürecinin hemen sonrasında toplanan veriler özetlenerek katılımcılara doğruluğuna yönelik fikirlerini belirtmeleri istenmiştir ve ekleme yapmak istediği konu ve deneyimleri de ekleme fırsatına sahip olmaları sağlanmıştır.

Uzman incelemesi: Bu incelemede uzman, araştırmanın başından itibaren toplanan verilere, bunların analizine ve sonuçların yazımına kadar olan süreçlere eleştirel bir bakış açısıyla bakar ve araştırmacıya geri dönütlerde bulunur (Başkale, 2016). Bu çalışmanın süreç ve sonuçları uzman görüşene sunularak geri bildirimler alınmıştır. Ayrıca araştırmacı ile birlikte bir uzman tarafından veriler analiz edilmiş ve uyumluluğa bakılmıştır. İki araştırmacı arasındaki uyumluluk .93 olarak belirlenmiştir. Görüş birliği güvenirlik açısından uygundur (Miles ve Huberman, 1994).

Denetleme yolu: Bu yöntemde amaç bulgulara ulaştıran süreci ve kanıtları olabildiğince göstermektir (Başkale, 2016). Bu amaçla ham veriler ses kayıt cihazı ile depolanmış ve katılımcılara ait alıntılara çalışma içerisinde mümkün oldukça yer verilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu kısmında 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısını incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler analiz edilmiştir. Görüşme formundaki her bir soruya verilen cevaplar ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

4.1. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Annelik ve Babalık İnançlarına Dair Bulgular

4.1.1. Anne ve Babaların İyi Bir Annenin Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Tablo 2

Anne ve babaların iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Temalar	Kategoriler	Kategorilere İlişkin Örnek İfadeler	
		Anne	Baba
Özellik	Duygusal Özellikler	Anlayışlı Sevgi dolu Sakin Sabırlı Hoşgörülü Fedakâr Koşulsuz sevgi sunan Şefkatli Mutlu	Anlayışlı Sevgi dolu Sabırlı Hoşgörülü Fedakâr Mutlu Saygılı Ilımlı Merhametli Bağlılık
	Davranışsal Özellikler	Çocuğu ve kendi özel hayatını düzenlemek İlgili Çocuğuna iyi davranmak Çocuğuna iyi bakım vermek Çocuğunu iyi tanımak Güven vermek Rehber olmak Çocuğu dinlemek Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak Çocuğu iyi yetiştirmek Hayatı öğretmek Koruyucu Araştırmacı Özgüvenli	Çocuğa göre hayatını düzenlemek Özgürlüğünden vazgeçmek Çocuğunu iyi tanımak Çocukları için her şeyi yapmak Rehber olmak Çocuğu güzel yetiştirmek Örnek olmak Koruyucu Araştırmacı Çözüm odaklı Gözlemci

Tablo 2’ de görüldüğü üzere anne ve babaların iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri duygusal özellikler ve davranışsal özellikler olarak iki alt temaya ayrılmıştır. Duygusal özellikler alt temasında anne ve baba katılımcıların ifadeleri karşılaştırıldığında her iki grupta birbirine yakın ifadelerde bulunduğu görülmüştür. Davranışsal özellikler alt temasına baktığımızda katılımcı anneler iyi bir annenin özelliklerini genellikle çocuğun yetiştirilmesi ve bakımına yönelik ifadelerle tanımlamışlardır. Katılımcı babaların görüşlerini incelediğimizde “çocuğuna göre hayatını düzenlemek”, “özgürlüğünden vazgeçmek”, “çocukları için her şeyi yapmak “gibi ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Bu ifadelerde, toplumumuzda kadınların çocuk sahibi olduktan sonra tüm yaşamlarını bu çerçevede oluşturmalarına yönelik beklentilerin baskın olduğu düşünülebilir.

Şekil 1

Katılımcı annelerin iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Şekil 2

Katılımcı babaların iyi annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Duygusal özellikler alt temasında en çok sabırlı olmak özelliğinin tekrar edildiği görülmektedir. Davranışsal özellikler alt temasında ise çocuğunu iyi tanımak ve çocuğunu iyi ve güzel yetiştirmek örnekleri öne çıkmaktadır. Anne ve babaların iyi annenin özellikleri sorusuna verdiği cevaplardan bazı alıntılar şöyledir:

Bence, onu çok sevdiğini, ne olursa olsun yanında olduğunu hissettirmeli mesela iyi bir anne. Yani güven vermeli. Zaten sınırsız sevgi olduğuna en önemlisi bence o. Sonra güven olur. Her türlü ihtiyacının en iyi şekilde karşılandığından emin olmasını hissetmesini isterim mesela. Onun ilerlemesinde öncülükten ziyade yanında olması gerekir diye düşünüyorum. Bir şey yapmak istediğinde ona izin verip ama korumak da arka tarafta olduğunu hissedip hem o güveni hissetsin hem devam etsin yoluna (Kübra).

Bence iyi anne örnek olmalı bir de onu koruyucu olmalı (Yusuf).

İyi bir annenin bence çok iyi bir gözlemci olması gerekir. Çocuğunu çok iyi tanımalı bence (Hakan).

İyi bir annenin sabırlı olması gerekiyor. Çünkü istek bitmiyor, babaya göre daha çok zaman geçiriyor anneler, sabırlı olması bir diyebilirim (Zehra).

4.1.2. Anne ve Babaların İyi Bir Annenin Görevleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Tablo 3

Anne ve babaların iyi annenin görevleri hakkındaki görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere İlişkin Örnek İfadeler	
		Anne	Baba
Görev	Temel Görevler	Duygusal ihtiyaçlarını karşılamak Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak Çocuğuna iyi davranmak Çocuğunu iyi yetiştirmek Sevgi göstermek Oyun oynamak	Duygusal ihtiyaçlarını karşılamak Fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak Çocuğunu iyi yetiştirmek çocuğuna iyi davranmak çocuğuna vakit ayırmak
	Toplumsal Yaşama İlişkin Görevler	Geleceğe hazırlamak Doğruları göstermek Örnek olmak İyi bir gelecek hazırlamak	İyi bir gelecek hazırlamak
	Uyumsal Becerilere İlişkin Görevler	Yaşam alanını çocuğa göre düzenlemek Sosyal yaşantısını çocuğa göre düzenlemek Çocuğun geleceğini düşünerek hareket etmek	Çocuğa uygun yaşantı hazırlamak Yaşam alanını çocuğa göre düzenlemek Günün planlamasını çocuğa göre yapmak

Eğitime İlişkin Görevler	Ders çalıştırmak, Doğru eğitim vermek Eğitime önem vermek

Tablo 3'te görüldüğü üzere iyi bir annenin görevleri temel görevler, toplumsal yaşama ilişkin görevler, uyumsal becerilere ilişkin görevler, eğitime ilişkin görevler olmak üzere dört alt tema altında incelenmiştir. Temel görevler alt temasına baktığımızda anne ve babaların benzer cevaplar verdiği görülmektedir. Toplumsal yaşama ilişkin görevler alt teması incelendiğinde anne ve babaların çocuğu geleceğe ve hayata hazırlamaya ilişkin cevaplar verdiği görülmektedir. Uyumsal becerilere ilişkin görevler alt teması incelediğinde anne ve babaların kendi hayatlarını çocuğa uygun hale getirmeye yönelik cevaplar verdiği görülmektedir. Eğitime ilişkin görevler alt temasında ise sadece katılımcı babaların cevap verdiği görülmektedir. Bu durum babaların çocuğun eğitim konusundaki sorumluluğunun anneye ait olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Şekil 3

Katılımcı annelerin iyi bir annenin görevlerine yönelik görüşleri

Şekil 4

Katılımcı babaların iyi bir annenin görevlerine yönelik görüşleri

Şekil 3 ve 4 incelendiğinde katılımcı anne ve babaların iyi annenin görevleri yönelik görüşlerinde "fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak", "duygusal ihtiyaçlarını karşılamak", "çocuğu iyi yetiştirmek" ifadelerinin en çok tekrarlanan ifadeler olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan anne ve babaların iyi bir annenin görevlerine ilişkin verdikleri cevaplardan bazı alıntılar şu şekildedir:

İyi bir anne çocuğun fiziksel ihtiyaçları haricinde duygusal ihtiyaçlarını da karşılayabilen annedir (Esra).

Çocuğuna uygun yaşantısı olması lazım. Çocuğu bize göre değil de biz kendimizi çocuğa göre hazırlamalıyız ki iyi bir annenin yapabilecekleri açığa çıksın çünkü nasıl diyeyim herkes iyi anne olmak ister bununla ilgili yapmak istedikleri şeyleri uygun vakte yerleştirebilmesi için çocuğu ile beraber hareket etmeli. Çocuğum kaçta kalkıyor ben de o vakit kalkacağım kaçta yatıyor bende hayatımı ona göre ayarlayacağım demeli ki çocuğun ihtiyaçları karşılanmış olsun. Hem fiziksel hem sosyal her alanda bu şekilde tamamlayabilir bence (Mustafa).

4.1.3. Anne ve Babaların İyi Bir Babanın Özelliklerine Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Tablo 4

Anne ve babaların iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere İlişkin İfadeler	
		Anne	Baba
Özellik	Duygusal Özellikler	Sabırlı Fedakâr Yardımsever Anlayışlı Sevgi dolu Merhametli	Sabırlı Sevgi dolu Sevgisini belli eden
	Davranışsal Özellikler	Ailesi ile ilgilenmek Ev işlerine yardım etmek İyi bir dinleyici olmak Evine bakmak, Çocukları ile ilgilenmek Çocuğuna vakit ayırmak Sorumluluk paylaşan, Örnek olmak, Güven vermek,	Çocuğuna değer vermek Ailesini korumak Ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak Örnek olmak Yol gösterici Çocuğuna vakit ayırmak Ailesini mutlu etmek Önceliği ailesi olmak Eşinin yükünü azaltan İlgili

	Çocuğuna değer vermek	Çocuğunun ihtiyaçlarını anlayabilmesi

Tablo 4'de görüldüğü üzere çalışmaya katılan anne ve babaların iyi babanın özelliklerine yönelik görüşleri duygusal özellikler ve davranışsal özellikler olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Duygusal özellikler alt temasında anne ve babaların benzer görüşler belirtikleri görülmektedir. Davranışsal özellikler alt teması incelendiğinde ise iyi bir babanın ailesini ve çocuğu ile ilgilenen, onların ihtiyaçlarını karşılayan biri olarak ifade edildiği görülmektedir. Toplumumuzda erkeklerin genellikle ev içi alanda çok fazla aktif rol almamaları " ev işlerine yardım etmek", " eşinin yükünü azaltmak" gibi ifadelerle paralellik göstermektedir.

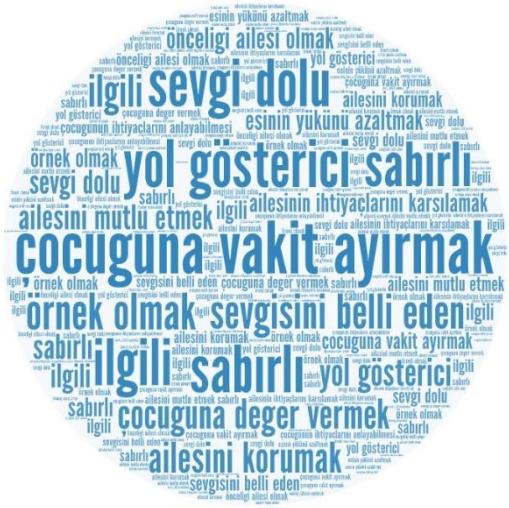
Şekil 5

Katılımcı annelerin iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

Şekil 6

Katılımcı babaların iyi babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

En çok tekrarlanan ifade ise çocuğuna vakit ayırmak ve çocuğu ile ilgilenmek olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan anne ve babaların iyi bir babanın özelliklerine ilişkin verdikleri cevaplardan bazı alıntılar şu şekildedir:

Çocuğu ile anıları olan babadır bence. Çocuğu ile vakit geçirmiş en basitinden işte bir çocuğunun banyo yapması ya da çocuğunun herhangi bir ihtiyacı ile ilgili çocuk demeli ki büyüdüğünde babam benle küçükken şunu şunu yapardı (Mustafa).

Vakit ayırması en önemlisi. Mesela dedi ya; işini rahatlatmak, o gerçekten benim için çok önemli, çok da yapıyor Allah razı olsun. Çocukları alıp birazcık sen dışarıya çık, bir hava al ya da ne bileyim, evde onlarla oynamak (Sema).

İyi bir babanın özellikleri merhametli olması, sabırlı olması, ilgili olması. Çünkü özellikle babalar çok ilgilenmiyor çocukları ile sanki bu sadece annenin görevi gibi davranıyorlar. Anneyle en azından eşit seviyede çocukla ilgilenmesi gerekiyor (Derya).

Çalışkan olması gerekiyor, fedakâr olması gerekiyor, onun da aynı şekilde sabırlı olması gerekiyor yani babalar sürekli çocuklara bağırıyorlar ya (Elif).

4.1.4. Anne ve Babaların İyi Bir Babanın Görevleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular :

Tablo 5

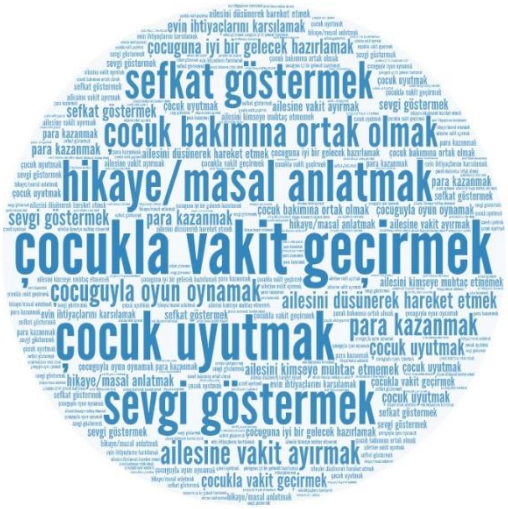
Anne ve babaların iyi babanın görevleri hakkındaki görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere İlişkin Örnek İfadeler	
		Anne	Baba
Görev	Temel görevler	Çocuk uyutmak Hikâye-masal anlatma Çocuk bakımına ortak olmak Çocukla vakit geçirmek Sevgi göstermek Şefkat göstermek Ailesine vakit ayırmak çocuğuyla oyun oynamak	Çocuk uyutmak Hikâye-masal anlatmak Çocuk bakımına ortak olmak Çocukla iletişimi kuvvetli olmak Ailesi ile iyi vakit geçirmek Ailesine karşı güler yüzlü olmak Çocuklarına destek olmak
	Toplumsal yaşama ilişkin görevler	Çocuğuna iyi bir gelecek hazırlamak	Çocuğuna iyi bir gelecek hazırlamak Örnek olmak
	Uyumsal becerilere ilişkin görevler	Ailesini düşünerek hareket etmek	Ailesini düşünerek hareket etmek
	Maddi görevler	Ailesini kimseye muhtaç etmeme Para kazanmak, Evin ihtiyaçlarını karşılamak	Ailesini kimseye muhtaç etmemek Evin/ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak

Tablo 5'de görüldüğü üzere çalışmaya katılan anne ve babaların iyi bir babanın görevleri hakkındaki görüşleri temel görevler, toplumsal yaşama ilişkin görevler, uyumsal becerilere ilişkin görevler ve maddi görevler olmak üzere 4 alt tema altında incelenmiştir. Temel görevler alt temasına baktığımızda babaya ilişkin görevler daha çok aile kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Toplumumuzda çocuk bakımının annenin görevi olarak varsayılması bu durumu açıklayıcı olabilmektedir. Toplumsal yaşama ilişkin görevler alt temasında ise çocuğuna iyi bir gelecek hazırlamak ifadesi öne çıkmaktadır. Uyumsal becerilere ilişkin görevler alt temasında ise sadece ailesini düşünerek hareket etmek ifadesi kullanıldığı belirtilmektedir. Maddi görevler alt temasında ise ailesini kimseye muhtaç etmemek ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak ifadeleri öne çıkmaktadır.

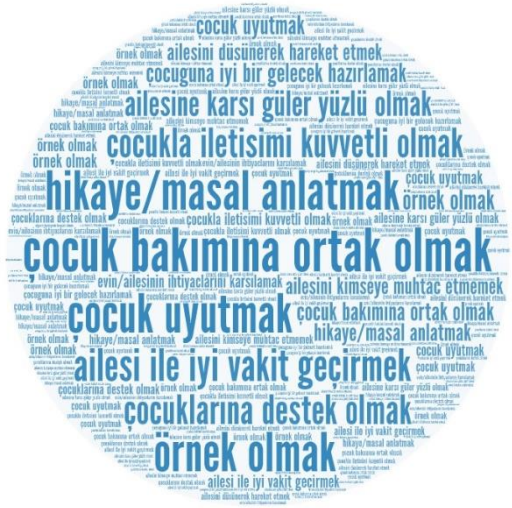
Şekil 7

Katılımcı annelerin iyi bir babanı görevlerine yönelik görüşleri

Şekil 8

Katılımcı babaların iyi bir babanı görevlerine yönelik görüşleri

En çok tekrar eden ifadeler ise çocukla vakit geçirmek ve çocuk bakımına ortak olmak ifadeleri olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan anne ve babaların iyi bir babanın görevlerine ilişkin verdikleri cevaplardan bazı alıntılar şu şekildedir:

İyi bir babanın görevleri; Çocuğuyla ailesiyle iyi vakit geçirmek, onlara güler yüzlü olmak, onları kimseye muhtaç etmemek (Berat).

Baba iş bölümü yapmalıdır. Toplumumuz içerisinde belki her şey annenin üstünden gidecek çocuğun bakımıyla anne ilgilenecek algısı var ama baba bazı durumlarda gerektiği durumlarda baba hepsini üstlenebilecek durumda olmalıdır. Bir nevi anne tamam yapıyor olabilir, çocuğu doyuruyor olabilir, giydiriyor olabilir, gezdiriyor, duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilir ama annenin herhangi bir sebepten eksik kaldığı anda babanın devreye girmesi lazım. Görevi başlı başına bu olursa eğer çünkü bu da bizim toplumumuz için söylüyorum. Bana kalsa annenin de babanın da çocuğa karşı eşit şekilde görevleri olmalı. Yemeğini yedireceksek bir akşam eşim yediriyorsa bir akşam ben yedirmeliyim. Uyutacaksak bir akşam ben uyutuyorsam bir akşam eşim uyutmalı. Bu olmalı ama anne bunu üstleniyorsa annenin imkânı olmadığı zamanda bu iş bölümünü yapması lazım babanın (Mustafa).

Babalar gün içerisinde evde sorumluluk almalı. Aldığı her sorumluluk artıdır. Çünkü genel olarak baba dışarıda anne evde algısı var (Esra).

4.1.5. Anne ve Babaların Kötü Annenin Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Tablo 6

Anne ve babaların kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere İlişkin Örnek İfadeler	
		Anne	Baba
Özellik	İhmal	İlgisiz Önceliği çocuğu olmamak Bencil Sorumsuz İyi yetiştirmemek Çocuğun sorumluluğunu almamak Çocukların ihtiyaçlarını görmezden gelmek	İlgisiz Bencil Çocuğuyla iletişim kurmamak, Önceliği çocuğu olmamak Evine/çocuğuna vakit ayırmamak Çocuğunu ciddiye almamak Sorumsuz Çocuğun sorumluluğunu almamak
	İstismar	Şiddet uygulamak Çocuğuna hakaret etmek Çocuğuna kötü davranmak Rencide etmek	Şiddet uygulamak Çabuk sinirlenmek

Yanlış tutum	Aşırı koruyucu İhmalkâr	Aşırı koruyucu İhmalkâr

Tablo 6'da görüldüğü üzere çalışmaya katılan anne ve babaların kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri ilgi göstermeme, sorumluluk üstlenmeme, zarar verme ve yanlış tutum olmak üzere dört alt tema altında incelenmiştir. Anne ve babaların birbirine paralel ifadelerde bulunduğu görülmektedir.

Şekil 9

Katılımcı annelerin kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Şekil 10

Katılımcı babaların kötü annenin özellikleri hakkındaki görüşleri

Şekil 9 ve 10 incelendiğinde ilgi göstermeme alt temasını incelediğinde en çok tekrar edilen ifadenin ilgisiz olduğu görülmektedir. Sorumluluk üstlenmeme alt temasında ise en çok tekrar edilen sorumsuz ve ihmalkâr ifadeleri olduğu görülmektedir. Zarar verme alt temasında

en çok tekrar eden ifadenin ise şiddet uygulamak olduğu görülmektedir. Yanlış tutum alt temasında sadece aşırı koruyucu olma ifadesinin belirtildiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan anne ve babaların kötü bir annenin özelliklerine ilişkin verdikleri cevaplardan bazı alıntılar şu şekildedir:

Ne bileyim mesela, aşırı koruyuculuk, bazı anneler aşırı koruyucudur. Bensiz oraya gidemez, bensiz buraya gidemez. Bu çocukta bence büyük bir öz güven eksikliği yaratır diye düşünüyorum (Hakan).

Evet, sorumsuz bir anne. Şu an etrafımızda çok fazla bu örnekleri yaşıyoruz da hatta evde şu anda birkaç gündür o muhabbetler dönüyor. Sorumsuz anne, çocuğuna yeterince ilgi göstermeyen, çocuklarının isteklerine cevap vermeyen (Yağmur).

4.1.6. Anne ve Babaların Kötü Babanın Özellikleri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Tablo 7

Anne ve babaların kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

Tema	Kategoriler	Kategorilere İlişkin Örnek İfadeler	
		Anne	Baba
Özellik	İhmal	İlgisiz Sorumsuz Çocuğun bakımında rol almamak Evinin/ailesinin ihtiyaçlarını karşılamamak	İlgisiz Sevgi göstermemek Sorumsuz Evinin/ailesinin ihtiyaçlarını karşılamamak
	İstismar	Şiddet uygulamak Çocuğuna etiket/lakap takmak Eşine kötü davranmak bağırmak Eşine/çocuğuna hakaret etmek çocuğuna kötü davranmak	Eşine kötü davranmak İş stresini aileye yansıtmak Çabuk sinirlenmek
	Yanlış tutum	Aşırı koruyucu Kötü alışkanlıkları olmak	Çocuk ayrımı yapmak Cinsiyet ayrımı yapmak

Tablo 7'de görüldüğü üzere anne ve babaların kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri ilgi göstermeme, sorumluluk üstlenmeme, zarar verme ve yanlış tutum olmak üzere dört alt tema altında incelenmiştir. İlgi göstermeme alt temasında her iki grupta ilgisiz ifadesini kullanmışlardır. Sorumluluk üstlenmeme alt temasına baktığımızda ise kötü babanın aile ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayan biri olduğu belirtilirken, kötü anne de ise bu durum çocuğun bakım sorumluluğu ile sınırlandırılmıştır. Zarar verme alt temasını incelediğimizde kötü bir baba çocuğuna ve eşine zarar veren bir kişi olarak tanımlanırken bu durum kötü annenin

özelliklerinde yine çocuk ile sınırlandırılmıştır. Yanlış tutum alt temasında ise aşırı koruyucu olma ve çocuğa karşı ayrımcılık ifadeleri öne çıkmaktadır.

Şekil 11

Katılımcı annelerin kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

Şekil 12

Katılımcı babaların kötü babanın özellikleri hakkındaki görüşleri

En çok tekrar eden ifade ise ilgisiz ifadesinin olduğu görülmektedir. En çok tekrar eden ifadeler ise sorumsuz ve evinin/ailesinin ihtiyaçlarını karşılamamak olmuştur görülmektedir. Çalışmaya katılan anne ve babaların kötü bir babanın özelliklerine ilişkin verdikleri cevaplardan bazı alıntılar şu şekildedir:

İlgisi olmayan mesela çocuğunun hangi rengi sevdiğini bilmeyen bir baba bence kötü bir babadır. Ya da çocuğunun sevdiği oyunu bilmeyen sevdiği yemeği bilmeyen çocuğu ile alakalı bir düzeni tanımayan baba bence kötü bir babadır. Çocuğundan uzaktır çünkü (Mustafa).

Kötü baba denilince bence ilk önce aile içinde saygı olayını oturtamamış bir kişilik aklıma geliyor. Çünkü anneye de hakaret eder çocuğa da hakaret eder. İyiyi anlatıyorsun da kötüyü anlatmak daha zor (Esra).

4.1.7.Katılımcıların Toplumun Anneden Beklentileri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular: Çalışmaya katılan anne ve babalara onlara göre toplumun bir anneden beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların cevapları incelendiğinde toplumun anneden çocuk bakımı, ev içi işlerin tamamının annenin sorumluluğunda olmasını beklediğine dair cevaplar alınmıştır. Öyle ki "çok şey bekliyor" gibi cümleler çalışmaya katılan annelerin ağzından sıklıkla çıkmıştır. Anneler en çocukları doğduktan sonra büyüme sürecinde toplumun beklentileri doğrultusunda çevreden yapılan baskılardan rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan anne ve babaların bu konuda fikir birliği içinde oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Çok şeydir. Çok fazla. Aaa çocuğun sırtı terlemiş havlu koy aaa bu çocuk terlemiş üstünü aç. Topluma göre bir anne bir makinadır. Çocuğu bir doğuruyorsun bir lohusalık dönemi var Aman Allah'ım yani . Emzir hadi onu yap bunu yap. Tamamen bir makine gibi görüp seni her şeyi yapmanı bekliyor. Bir anne namuslu olmalıdır anne tamamen çocuğuna adanmış bir kadın olmalıdır. Toplumun beklentilerinden bazıları. En başta dediğim gibi bir makine gibi görülüyorsun duyguların önemsenmiyor. Kadının bir birey olduğu unutulup sadece anne vasfı ile anılıyor (Esra).

Toplum çok şey bekliyor ama. Çocuğun doğumundan tut, büyüyene kadar toplum hep annelerin üzerinde hep (Nurdan).

Toplumun anneden beklentileri çocuğa baksın, evine baksın, misafir ağırlasın, evini temizlesin, çocuğu temiz tutsun, çocuğu beslesin yani evin bütün işlerini anne yapsın diye bekliyor toplum (Derya).

Çok şey bekliyor bizim toplumumuz. Bütün her şeyi anne yapsın, baba sadece maddi kısımdan sorumlu olsun... Bizim toplumumuzun beklediği o. Ama ben mesela ne bekliyorum dersen; mesela şu an ders çalışıyoruz, çok yoğunuz. Biliyorum eşim çok yorgun geldi ama o yorgunluğa rağmen o anı rahatlatsın isterim. Ya da annenin çok stresli, çok yorgun olduğu anlarda kendinden feragat edip ortamın, o kötü anın yaşanmasına engel olmalı bence. Göz yummamalı bence (Kübra).

Toplum anne ile ev hanımı sıfatını karıştırıyor bir kere. Tamamen ev hanımının görevleri nelerse, anneysen anne olduğunda onları daha çok yapacaksın. Ne işin var dışarıda? Çalışma hayatını tamamen toplum siliyor mesela. Anne dediğin zaman "a-a çalışıyor musun" diyorlar. Çalışamaz mı, çalışabilir. Tamamen çalışma hayatını çıkartıyor, anneysen ev

hanımısındır, evde görevlerin vardır, onları yaparsın, çocuklara bakarsın, başka da bir şeyin yoktur. Buna odaklıyorlar kendilerini. Toplumun anne görüşü veya anneden beklentileri bu şekilde ama yanlış bir düşünce tamamen (Furkan).

Toplumun beklentileri daha fazla annede baskın. Her şey anne yapacak. Ev işlerini anne yapacak, çocuğa anne bakacak (Hasan).

4.1.8. Katılımcıların Toplumun Babadan Beklentileri Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular: Çalışmaya katılan anne ve babalara onlara göre toplumun bir babadan beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların cevapları incelendiğinde babanın, ailesinin ve evin maddi ihtiyaçlarını karşıladığında toplumun gözünde babalık görevlerini yerine getirdiğinin varsayıldığına dair cevaplar alınmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında bakıldığında çalışma bir erkek faaliyeti olarak kurgulanırken kadın ise aile ve ev içi alanla ilişkilendirilmektedir. Maddi olarak ailedeki tek güç kaynağı baba olarak görülmektedir (Çabuklu, 2007). Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Toplumun bence babadan tek beklentisi para kazanıp eve para getirmesi... (Hasan)

Erkek para kazansın, akşam gelsin. Gündelik yaşantısı akşam da ona böyle el üstünde bakılsın modunda yaklaşılıyor. (Sedef)

Toplumun babadan beklentisi çalışmak. Çalışsın eve parasını getirsin, ihtiyaçlarını alabilecek kadar. O kadar bence.(Elif)

Aile içerisinde olmasa bile toplumda baba dediğin zaman ailesinin maddi açıdan ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu, millet buna bakıyor. (Furkan)

Baba çalışsın, para kazansın, evinin ihtiyaçlarını karşılasın toplum bunu bekliyor. Üstüne bir tık bir şey yaparsa "ooo bu adam çok iyi baba ya" diyorlar. Mesela çocuğunu alıp parka götürmüşsün. Aaa Çok büyük bir şey yaptı. Niye? Baba yaptı çünkü. Anne gidiyor da baba niye gidemesin.(Mustafa)

Çalışmaya katılan babalardan ikisi toplumun annenin görevi olarak varsaydığı çocuk bakımına dair herhangi bir şey yaptıklarında tepki aldıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyete dayalı görev dağılımı içerisinde çocuk bakımı kadına ait bir iş olarak görüldüğü için erkeklerin çocuklarının bakımı ile ilgilenmesi toplumumuz tarafından yadırganmaktadır. Bu konuya yönelik katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Annemlere gidiyoruz, oğlumu doyuruyorum. Diğer taraftan bakıyorlar bir bıraksa da Esra doyursa, yani ben istiyorum ben yapıyorum. Bu durumlar da oluşabiliyor. Çok ilgili baba oluyorsun o esnada ama normal yaptığın şey (Mustafa).

Birçok şeyi yanlış görmüşler aslında. Ben alt alıyordum, erkek alt mı alır, namahrem öyle bir şey yok aslında. Bakımı sadece anneden bekliyorlar. İşte kız çocuğuna baba banyo mu yaptırır, ben çok duydum böyle şeyleri. Neden yaptırmasın? Yaptırabilir gayette (Hakan).

4.2. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Ev İçindeki İş Bölümlerine Dair Bulgular

4.2.1. Katılımcıların Ev içi Görev Dağılımlarına Yönelik Bulgular:

Tablo 8

Ev işlerindeki görev dağılımı konusunda çiftlerin verdiği cevaplar

Ev işlerindeki görev dağılımı	Toplam
Kadın ve erkek ortak şekilde yapıyor.	5 çift
Erkek sadece yardımcı oluyor.	6 çift
Kadın tek başına yapıyor.	1 çift

Tablo 8 incelendiğinde çalışmaya katılan beş çift, ev işlerini ortak bir şekilde yaptıklarını, altı çift, erkeğin sadece yardımcı olduğunu bir çift ise ev işlerinde bütün sorumluluğun kadında olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

Genel olarak işte ben daha çok ne yapıyorum sabah 8 gibi evden çıkıyorum akşam geliyorum, o gündüz vakti ilgilenemiyorum. Sabah mesela kahvaltı olduğu zaman sadece pazar günü kendim hazırlıyorum. Sonra akşam geldiğim zaman yemek yeriz. Yemekleri yıkadıktan sonra o arada çocukla ilgilenirim başka ne yaparım bazen çamaşır atarım çamaşır sererim dışarıya cam silerim hafta sonu cam sileriz bazen süpürge yaparım pazar günleri (Enes).

Bizim öyle bir görevimiz yok. Kimin eline ne geliyorsa o an veya ne gerekiyorsa o şekilde. Yeri geliyor bazen ben süpürge yapıyorum, arkamdan paspası o yapıyor, yeri geliyor o süpürge yapıyor, arkasından ben paspas yapıyorum. Yeri geliyor balkonu ben temizliyorum, arkamdan camları o kuruluyor. O şekilde (Zeynep).

Bütün sorumluluk bende ama Yusuf gerçekten de çok yoğun çalışıyor. O konuda bir şey söyleyemeyeceğim. İki iş gibi bir şey yapıyor. O yüzden ev işleriyle ilgili ona çok şey kalmıyor. Ama ben mesela ondan da şey bekliyorum; en azından çok dağıtmayarak yardımcı olabilir mesela eşine. Yusuf Bey'de öyle yapıyor (Kübra).

4.2.2. Katılımcıların Ev İşlerine Dair Bilgilerine Yönelik Bulgular : Çalışmaya katılan erkeklerden 10'u eşlerinin ev işleri konusunda bilgili olduğunu düşünmektedir. İki katılımcı ise çok bilgili olmadığını ancak evlilik yaşantısı ile öğrendiğini belirtmiştir. Ev işleri

konusunda bilgili olmalarının sebepleri ise Şekil 1'de görüldüğü üzere aile, öğrencilik hayatı, evlilik yaşantısı ve kişinin bu konu üzerinde araştırma yapması olduğunu belirmişlerdir.

Şekil 13

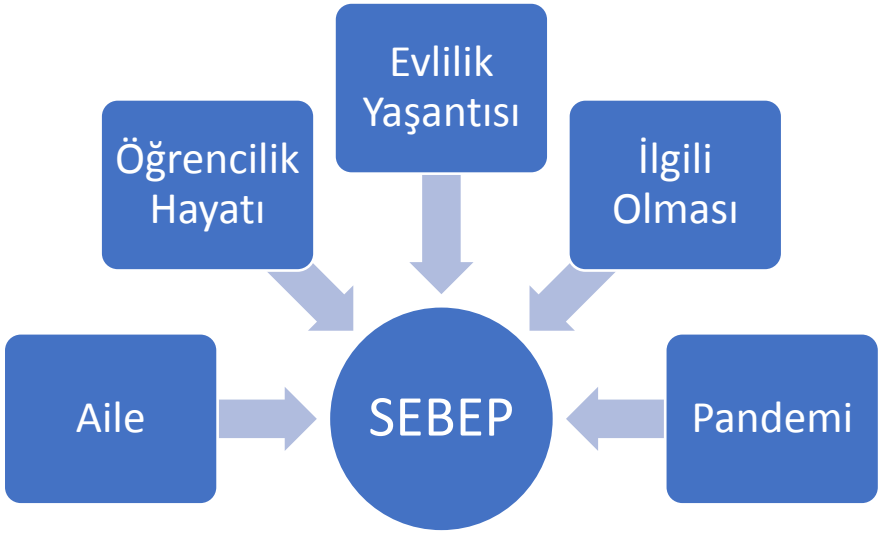
Kadınların ev işleri konusunda bilgili olmalarının sebepleri

Çalışmaya katılan kadınlardan 10'u eşlerinin ev işleri konusunda bilgili olduğunu söylemektedir. İki katılımcıdan biri çok bilgili olmadığını diğeri ise ev işleri konusunda hiç bilgili olmadığını belirtmiştir. Katılımcılar eşlerinin bilgili olmalarının sebeplerini aile, öğrencilik hayatı, evlilik yaşantısı, kişilerin özel ilgisi ve pandemi dönemi evde geçirilen zamanla ilişkilendirmişlerdir.

Şekil 14

Erkeklerin ev işleri konusunda bilgili olmalarının sebepleri

Katılımcıların bu konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Benim eşim ev işleri konusunda bence benden daha bilgili. Yani çoğu şeyi ondan öğrendim. Hala pilav yapmasını tam anlamıyla öğrenmiş değilim. Yani o biraz bana yol gösterici diyebilirim (Nurdan).

Evet, zorlandım gerçekten de. Şimdi daha iyiyim ama ilk evlendiğimizde falan da çok zorlandım. Hayır şuna da inanmıyorum ki bak şimdi; sabah bu ev temizleniyor, süpürülüyor. Çocuklarlayız biz, 2 saat sonra bizim ev eskiye dönüyor. Yani ben neden bütün gün enerjimi ev temizliğine kullanayım ki onun yerine oturup kitap okurum, bir sürü filmler var onları izlerim. Ben o ev işlerine çok inanmadığım için de biraz öyle (Kübra).

O bayağı başarılıdır hem yemek konusunda hem temizlik konusunda. Yemek ve temizlik konusu aslında biraz da şeyden kaynaklanıyor bence; evlenmeden önce annesi çalışıyordu sürekli, evin büyük kızı olarak o evi çekip çeviriyordu zaten. Hem yemeği hem evin temizliğini hem diğer işleri falan kendisi yapıyordu (Berat).

Baya bilgilidir. Beş üzerinden bir puan verecek olursak dört. Eskiden bu kadar değildi ancak pandemi süresince ede olduğumuz için ben yaparken görüyor. Öğreniyor (Esra).

Şöyle söyleyeyim. Eşim ev işleri konusunda bence yeterince bilgili. Çünkü üniversitede o da tek başına yaşamış. Yani ne yapılması gerektiğini, bir ev içinde nelerin yapılması gerektiğini gayet iyi biliyor. He, yeterince yapabiliyor mu? İşten arta kalan zamanda, yani yorgun değilse tabi ki de her şekilde yetmeye çalışıyor yani (Yağmur).

Ben şöyle cevap vereyim ev işleri noktasında eşimin zoru olmadan çok fazla iş yapabilen bir adam değilim hani (Hasan).

4.2.3. Katılımcıların Çocuk Bakımı Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular:

Katılımcıların çocukları ile ilgili kararları nasıl aldıkları sorulduğunda tüm katılımcılar çocukları ile ilgili kararları anne ve baba olarak ortak aldıklarını belirtmişlerdir. Bu konuya yönelik ifadeleri şu şekildedir:

Beraber alıyoruz onun için faydalı mı faydasız mı diye. Ben tek başıma "ben bunu yapacağım" diyerek değil, onun için uygunsa, benim için uygunsa beraber almaya çalışıyoruz (Ahmet).

Ortak. Konuşuyoruz, her şeyi konuşuyoruz. Bir tek kıyafet alırken beraber gidemediğimiz için ayrı ayrı almak zorunda kalıyoruz çünkü çocukları bırakman gerekiyor. Onda da mesajla birbirimize sorarız (Sema).

Ortak, mesela atıyorum şöyle bir örnek vereyim. Özel aşıları var bebeklerin. Biz bunu öğrendik ama özel aşı ne işe yarar nasıl yaptırmamız gerekiyor, kaç aylıkken. Bunları ben internetten araştırdım, doktorumuza sorduk, beraber yapılıp yapılmayacağını karar verdik.

Hani eşimle paylaştım, böyle böyleymiş dedim. Sen ne düşünüyorsun, o şekilde beraber karar verdik (Elif).

Katılımcılara "çocukların genel bakımından kim sorumludur? Birbirinize bu konuda nasıl yardımcı oluyorsunuz?" diye sorulduğunda iki farklı cevap alınmıştır.

Tablo 9

Anne ve babaların çocuk bakımındaki görev dağılımları

Çocukların genel bakımından kim sorumludur?	Toplam
Ortak bir şekilde sorumlu olan	3 çift
Anne sorumlu baba yardımcı olan	9 çift

Katılımcıların cevapları incelendiğinde çocuk bakımından büyük çoğunlukla annelerin sorumlu olduğu babaların yardımcı konumunda olduğu görülmektedir. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında baktığımızda ev içi alanın kadına ait olduğu varsayımı bu durumu destekler niteliktedir. Katılımcıların bu konu hakkındaki söylemleri ise şu şekildedir:

Genellikle Esra sorumludur. Ertelenebilecek işler de banyo yaptırmak gibi ben de yardımcı oluyorum (Mustafa).

Yani şöyle, ben yapıyorum. Zaten bütün gün ben evde olduğum için genelde ben yapıyorum. Atıyorum benim tuvalette olduğum ya da ellerimin bulaşık olduğu zaman çok eşim değiştirmiştir bebeğimizin altını. Onu da yanıma alıp bizzat göstermişimdir böyle böyle yapman gerekiyor diye. Üst giydirmeyi yapar, kıyafetlerini giydirir. Ben mesela evden çıkarken çabuk hazırlanamadığım zaman öyle yardımcı olur. Saçlarını tarar, kulaklarını temizler, bu tarz, bu kadar yapıyor (Elif).

Çocuklar konusunda hiç kimse kimseye topu atıp da hani bunu da sen yap artık yeter falan diye öyle bir şeyimiz olmadı yani. Çok şükür. Her şeyi ortak yapmaya çalıştık (Yağmur).

4.3. 36-72 Ay Arası Çocuğu Olan Anne ve Babaların Cinsiyet Şemalarına Dair Bulgular

4.3.1. Katılımcıların Çocukları İçin Yaptıkları Tercihlerde Toplumsal Cinsiyetin Etkisine Yönelik Bulgular:

4.3.1.1. Renk Seçimi: Katılımcılara çocuklarına eşya veya kıyafet seçiminde renk tercihleri ve sebepleri sorulmuştur. Katılımcıların renk tercihlerini çocuklarının cinsiyeti, temizlik açısından kullanışlı olması ve yakıştığını düşünmesi olmak üzere üç faktör etkili olmaktadır.

Tablo 10

Anne ve babaların renk tercih sebepleri

Sebep	Toplam

Çocuğun cinsiyeti	9 çift
Temizlik kolaylığı	2 çift
Çocuğuna yakıştırma	1 çift

Çalışmaya katılan dokuz çift çocuklarının cinsiyetinin, iki çift temizlik açısından kolaylığı renk tercihlerini etkilediğini belirtirken bir çift çocuğuna yakıştığını düşündüğü renkleri tercih ettiğini belirtmiştir. Kız çocuğu sahibi çiftler genellikle pembe rengi tercih ederken erkek çocuğu sahibi çiftler pembe renk dışındaki renkleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konu hakkındaki ifadeleri şu şekildedir:

Pembe hariç her rengi kullanıyoruz. (Mustafa-Esra, erkek çocuk sahibi)

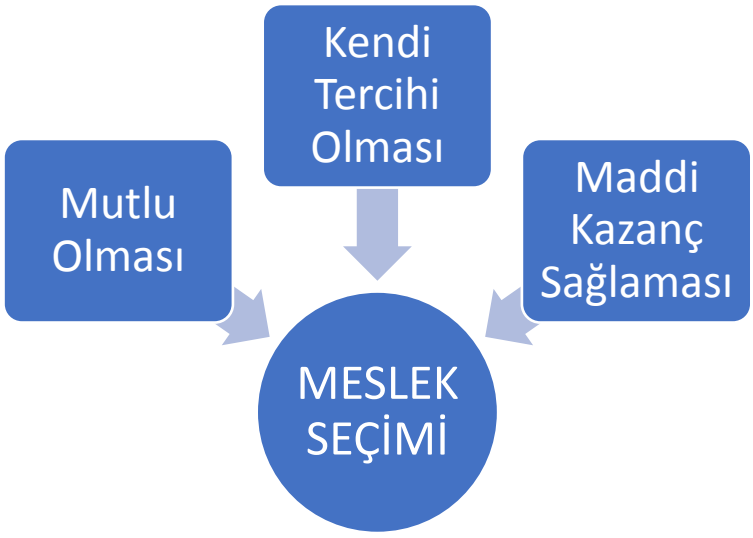
Genelde koyu renkler olur. Çünkü hani çocuklar sürekli düşüp kalkıp böyle yerlerde yuvarlanıp bir de evimiz de bahçeli olduğu için açık renkler açıkçası çimendi lekeydi her şeyi gösterdiği için üzerinde, daha çok koyu renkleri tercih ediyorum (Halil-Yağmur, erkek çocuk sahibi).

İlk doğduğunda, bebekken bir kız şeyi var ya. Genelde pembe kullandık. Ama şimdi akılları ermeye başladığından beri ben bırakıyorum onlar seçiyorlar (Yusuf-Kübra, kız çocuk sahibi).

4.3.1.2.Meslek Seçimi: Katılımcılara çocuklarının ileride hangi mesleği seçmesini istediği ve sebebi sorulmuştur. Anne ve babaların çocuklarının meslek seçimine yönelik tercih sebepleri Şekil 3'de gösterilmiştir

Şekil 15

Katılımcıların çocuklarının mesleklerine yönelik tercih sebepleri

Şekil 15'te görüldüğü üzere anne ve babalar çocuklarının mutlu olacakları, kendi tercih ettikleri ve maddi kazanç sağlayan meslekleri tercih etmelerini istediklerini belirtmişlerdir.

Anne ve babaların çocuklarının meslek seçiminde cinsiyetlerine dair bir ifade kullanmamışlardır. Bu sebeple çocuğun cinsiyetinin anne ve babaların meslek tercihlerine etki etmediği varsayılmıştır.

Ben hep şunu söylüyorum; kendi kişiliklerine uygun, sevebilecekleri bir meslekleri olsun. Kuaförlük mü olur, spor mu olur, anaokulu öğretmeni mi olur öyle. Ama benim gönlümden geçeni soruyorsan ben akademisyen olsun, öğretmense o rektörlük basamağına kadar gelsin isterim ama kendileri bilir (Kübra).

Parası bol olan bir meslek seçmelerini isterim. Şu an zaman öyle bir zaman. Doktor olsun, öğretmen olsun falan diye bir takıntı vardı eskiden ama tabii ki de kim istemez gözde bir meslek, iyi, herkesin imrendiği öyle bir şey olsun. Tabii ki de herkes ister ama para kazanıp rahat etsinler, rahat yaşayabilecekleri bir şey olsun, helalinden kazansınlar. Böyle şey işler de yapmasınlar para kazansınlar derken (Sema).

4.3.1.3. Oyuncak Seçimi: Çalışmaya katılan anne ve babalara çocuklarının ne tür oyuncaklarla oynadığı ve bu seçimi etkileyen sebepler sorulmuştur. Katılımcılardan alınan cevaplar Tablo 11'de gösterilmiştir. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre kız çocuk ve erkek çocukların oyuncak tercihlerinin farklılaştığı görülmektedir. Kız çocukları oyuncak tercihlerinde bebek ve mutfak eşyası gibi oyuncaklar bulunurken erkek çocukları araba ve bilgisayar oyunlarını tercih etmektedir.

Tablo 11

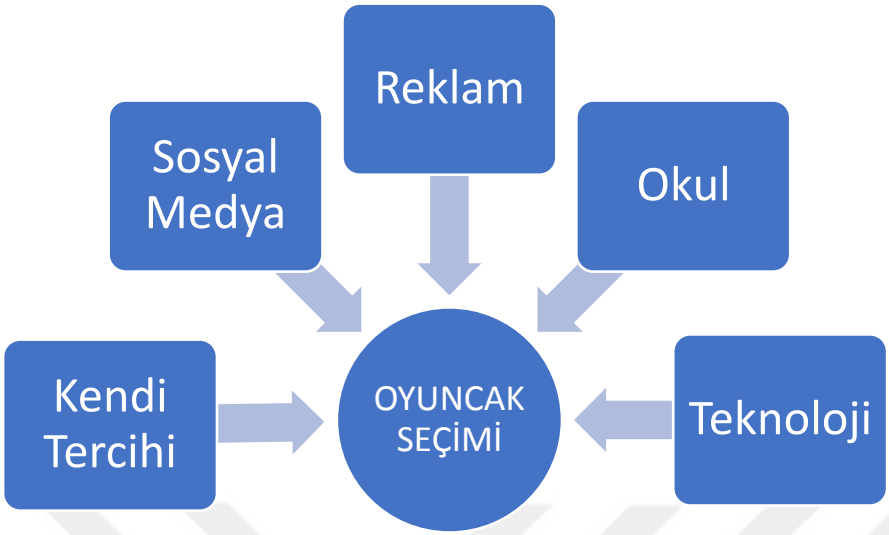
Çocukların cinsiyetlerine göre oyuncak tercihleri

Kız çocuklarının oyuncak tercihleri	Erkek çocuklarının oyuncak tercihleri
Bebek	Bilgisayar oyunları
Lego	Arabalar
Mutfak seti ve evcilik oyuncakları	İş makinası oyuncakları
Yapboz	
Mandal	
Oklava	
Tahta kaşık	
Peluş oyuncaklar	
Arabalar	

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre oyuncak tercihlerini çoğunlukla çocukların kendileri yaptığını, okul, sosyal medya, reklam, teknolojik gelişmelerin de bu tercihleri etkileyen sebepler olduklarını söylemişlerdir.

Şekil 16

Çocukların oyuncak seçimine yönelik tercih sebepleri

Katılımcıların konu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Araba, motor. Biraz herhalde babasından gelen bir şeyler var. Sürekli motoruyla geziyor işte, arabalarını sürüyor buralarda (Zeynep, erkek çocuk sahibi).

Bana göre belirleme şekli teknolojik bu çağda telefonlarda videolarda izliyorlar. O videolardaki gördüğü o oyuncakları daha çok mesela... orda ki çocuklar nelerle daha fazla oynarsa...(Sedef, kız çocuk sahibi).

Aslında biraz çocuğun karakteriyle alakalı. Mesela ablamız puzzle çok severdi. Puzzle, boya kalemi, resim defteri alırdık. O onları çok severdi. Kız olduğu için tabii ki Barbie, Barbie arabası vs. bunlarla da oynamak istiyordu ama küçük kızım daha çok bebekle oynuyor (Fatma, kız çocuk sahibi).

4.3.2. Çocuklarının Cinsiyetinin Anne ve Babanın Sorumluğuna Etkisi: Çalışmaya katılan anne ve babalara "çocuğunuzun cinsiyeti sizin ona karşı sorumluluğunuzu nasıl etkiler?" sorusu yöneltilmiştir. 10 baba, 9 anne olmak üzere toplamda 19 katılımcı etkiler cevabını vermiştir. İki baba, üç anne olmak üzere beş katılımcı ise etkilemez cevabını vermişlerdir.

Tablo 12

Çocuğunuzun cinsiyeti ona karşı sorumluluğunuzu etkiler mi sorusuna verilen cevaplar

Katılımcıların verdikleri cevaplar	Anne	Baba
Çocuğun cinsiyeti sorumluluğu etkiler.	9	10
Çocuğun cinsiyeti sorumluluğu etkilemez	3	2

Etkiler cevabını veren katılımcılar genellikle kız çocuklarına karşı daha korumacı davrandıklarını ya da davranacaklarını düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

Erkek çocuksa ona göre yetiştirmen gerekiyor. Kadına, kıza düzgün bir şekilde davranması gerektiğini ona aşılaman gerekiyor çünkü bu şiddeti yapanların çoğu erkek ve ailesinde nasıl görüyorsa, ailesi nasıl yetiştiriyorsa o şekilde büyüdüğü için karşısındaki kadınlara da öyle davranma lüksünü kendilerinde görüyorlar (Zeynep).

Kız çocuğunu koruman kollaman lazım, kıyafetinden her şeyine kadar özen göstermen gerekiyor. Günümüz Türkiye'si olduğu için çok fazla daha koruyup kollaman gerekiyor.(Elif)

Yok, kesinlikle. Benim oğlum var deyip hani kızım da olmuş olsa, oğlum ne yaparsa kızım da onu yapabilir yani (Yağmur).

Bence etkisi olmamalı yani ben kendi yetiştirme tarzıma da bakıyorum işte kız çocuğu daha çok ev düzeni falan halbuki bende keşke bir çekiç çakabilseydim bir tamir yapabilseydi. Keşke bana da zamanda öğretilseydi bir çocuğun her yönden kendini geliştirmesi lazım ilerde öğrenci olacak, kendi evi olacak, mesela ben hep eşimden bekliyorum öyle şeyleri hem erkek hem kız çocuğunun bildiği şeyler aynı olmalı bence. Mesela işte oğlan çocuğu da yeri geldiğinde işte süpürge yapabilme ile işte bulaşıklarını kendi yıkayabilmeli yemeğini yapabilmeli hani öyle bir ayrım düşünmüyorum (Zehra).

4.3.3. Çocuğun Cinsiyetinin Anne ve Baba ile Geçirilen Zamana Etkisi: Katılımcılar "Kız çocukla en çok kim ilgilenmeli? Neden?" ve "Erkek çocukla en çok kim ilgilenmeli? Neden?" soruları yöneltilmiştir.

Tablo 13

Kız çocukla en çok kim ilgilenmeli sorusuna verilen cevaplar

Katılımcıların verdikleri cevaplar	Anne	Baba
Belirli bir yaşa kadar eşit, daha sonra anne daha çok ilgilenmeli.	3	2
Anne ve baba eşit bir şekilde ilgilenmeli.	2	3
Anne ilgilenmeli.	4	2
Baba ilgilenmeli.	3	5

Tablo 13 incelendiğinde en çok "baba ilgilenmeli" cevabı verildiği görülmektedir. Toplamda sekiz katılımcı olmak üzere üç anne, beş baba kız çocukla en çok baba ilgilenmeli demiştir. Toplamda altı katılımcı olmak üzere dört anne, iki baba kız çocukla en çok anne ilgilenmeli demiştir. Toplamda beş katılımcı olmak üzere iki anne, üç baba kız çocukla anne ve baba eşit şekilde ilgilenmeli cevabını vermiştir. Toplamda beş katılımcı olmak üzere üç anne, iki baba kız çocuğu ile belirli bir yaşa kadar anne ve baba eşit bir şekilde, daha sonra anne daha çok ilgilenmeli şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 14

Erkek çocukla en çok kim ilgilenmeli sorusuna verilen cevaplar

Katılımcıların verdikleri cevaplar	Anne	Baba
Belirli bir yaşa kadar eşit, daha sonra baba daha çok ilgilenmeli.	3	2
Anne ve baba eşit bir şekilde ilgilenmeli.	2	3
Anne ilgilenmeli.	4	6
Baba ilgilenmeli.	3	1

Tablo 14 incelendiğinde en çok anne ilgilenmeli cevabı verildiği görülmektedir. Toplamda 10 katılımcı olmak üzere dört anne, altı baba erkek çocukla en çok anne ilgilenmeli demiştir. Toplamda dört katılımcı olmak üzere üç anne ve bir baba erkek çocukla en çok baba ilgilenmeli demiştir. Toplamda beş katılımcı olmak üzere iki anne ve üç baba erkek çocukla anne ve baba eşit şekilde ilgilenmeli cevabını vermiştir. Toplamda beş katılımcı olmak üzere üç anne ve iki baba erkek çocuğu ile belirli bir yaşa kadar anne ve baba eşit bir şekilde, daha sonra baba daha çok ilgilenmeli şeklinde cevap vermiştir. Katılımcıların konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

Kız çocuklarla babaları erkeklerle de bence anneleri daha çok ilgilenmeli. Hani işte oğlum olursa yok otursun yatağını toplamasın gibi bir şey yok. Çocuğuna her şeyi öğretmesi gerekiyor hani kız erkek ayrımı yapmadan (Nurdan).

Ben kendi hayatımdan babam yönünden hep eksik büyüdüm . O yüzden hani babam keşke biraz daha ilgilenseydi diye düşünüyorum .Ondan kız çocukla en çok baba ilgilenmeli (Zehra).

Yani aslında yaşa bağlı ya şu an çok iki buçuk üç yaşında oğlumuz çok aciz o yüzden anne ilgilenmeli ama bunu geri 8 yaşını geçtikten sonra erkek çocukta babanın ilgisi olmalı, babanın ilgisi yoğunlaşmalı büyüdükten sonra (Enes).

Kız çocukla en çok annesi ilgilenmeli. Çünkü annesi gibi. Annesi gibi, kız olduğu için, cinsiyeti aynı olduğu için. Model alması için ama diye düşünüyorum; Kadınlara özgü şeyler var ya. Evet, orada kesinlikle anneyle o kısmı (Kübra).

Erkek çocukla anne daha çok ilgilenmeli bence. Aslında çocukla annenin bağı daha farklı oluyor. Yani kendi çocuğum gibi değil de 'Ben olsam kim benle ilgilensin?' isterdim diye düşünerek söylüyorum... Annem daha çok ilgilensin gözüyle bakıyorum olaya (Furkan).

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen bu çalışmada, 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısı incelenmiştir. Toplumsal cinsiyete bakış açısını incelemek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu annelik/babalık inançları, ev içi iş bölümü ve cinsiyet şemaları olmak üzere üç bölümden oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşleri bu üç başlık altında incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde analizler sonucu ulaşılan bulgular, araştırma kapsamı ve literatürdeki daha önceki çalışmaların sonuçları göz önünde bulundurularak yorumlanmış ve çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı aracılığıyla örneklem grubundan elde edilen verilerin bulguları; literatürdeki benzer çalışmaların bulguları da incelenerek tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1.1.Katılımcıların Annelik ve Babalık İnançlarına Dair Bulguların Tartışılması: Çalışmada kullanılan veri toplama aracının annelik/babalık inançları bölümünde katılımcılara 8 soru yöneltilmiştir. Bu sorular aracılığıyla toplumsal cinsiyete bakış açısı iyi anne ve baba, kötü anne ve baba, toplum beklentisi kavramları üzerinden yorumlanmaya çalışılmıştır.

5.1.1.1.Katılımcıların İyi Bir Anne ve İyi Bir Babanın Özelliklerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması: 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babalara "İyi bir annenin ve iyi bir babanın özellikleri nelerdir?" diye sorulmuştur. Verilen cevaplar betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir.

İyi bir annenin özelliklerine dair görüşlerde duygusal özellikler alt teması incelendiğinde; çalışmaya katılan anne ve babalar, iyi bir anneyi sevgi dolu, fedakâr ve sabırlı gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Her iki grubun ifadeleri birbirine benzer olmakla birlikte çalışmaya katılan babalar, iyi bir anneyi tanımlarken bağlılık ifadesini kullanmıştır. İyi bir annenin özelliklerine dair görüşlerde davranışsal özellikler alt teması incelendiğinde katılımcı anneler, iyi bir anneyi çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi üzerinden tanımlamışlardır. Katılımcı babalar ise iyi bir anneyi tanımlarken; özgürlüğünden vazgeçen, çocuğu için her şeyi yapan gibi ifadeler kullanmışlardır.

İyi bir babanın özelliklerine dair görüşlerde duygusal özellikler alt teması incelendiğinde; çalışmaya katılan anne ve babalar, iyi bir babayı sevgi dolu ve sabırlı gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Her iki grubunda ifadelerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

İyi bir babanın özelliklerinde davranışsal özellikler alt teması incelendiğinde; her iki grupta iyi bir babayı, ailesi ve çocukları ile ilgilenen, eşine yardımcı olan biri olarak tanımlamışlardır.

İyi bir anne ve iyi bir babanın özellikleri karşılaştırıldığında duygusal özellikler olarak her iki grubun da benzer özelliklere sahip olduğunun düşünüldüğü görülmektedir. Ancak davranışsal özelliklere baktığımızda katılımcı babalar, anneleri çocuk merkezli bir yaşantı ile betimlemişlerdir. Akar ve Aksoy (2018)'de erken ve orta çocukluk döneminde olan çocuklarla çalıştıkları araştırmada anneyi bakım veren ve temizlik yapan kişi olarak, babayı ise işe giden ve koruyan kişi olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Powell ve Greenhaus (2010) da yaptıkları çalışmada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi rollerini önemli gördüklerini, çocuk bakımı, aile ve evle ilgili görevleri toplumsal cinsiyet kimliği çerçevesinde benimsediklerini belirtmişlerdir. Aydilek Çiftçi (2011) de yaptığı çalışmada anne, baba ve öğretmenlerin cinsiyet rol algısı ile 60-72 ay arası okul öncesi dönem çocuklarının akranları ile olan etkileşimleri ve oyuncak tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda erkek ve kız çocuklarının farklı oyun tercihlerine bulunduğu, kız çocuklarının oyun içinde bakım veren, ebeveyn rolü üstlenmeyi tercih ettiklerini, erkek çocukları ise güç ve hız gerektiren oyunları tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalardaki keskin cinsiyet rol ayrımları, bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

5.1.1.2. Katılımcıların İyi Bir Anne ve İyi Bir Babanın Görevlerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması: 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babalara, iyi bir annenin ve iyi bir babanın görevleri nelerdir diye sorulmuştur. Verilen cevaplar betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir**.**

İyi bir annenin görevlerine dair görüşlerde temel görevler alt teması incelendiğinde; çalışmaya katılan anne ve babaların çocuğunu iyi yetiştirmek ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak ifadelerini kullandığı görülmüştür. Toplumsal yaşama ilişkin görevler alt temasını incelediğimizde katılımcı anne ve babaların aynı görüşte olduğu görülmekte olup, çocuğa iyi bir gelecek hazırlamanın iyi bir annenin görevi olduğu düşünülmektedir. Uyumsal becerilere ilişkin görevler alt teması incelendiğinde; yine katılımcı anne ve babaların görüş birliği içerisinde olduğu görülmüştür. Çocuk sahibi olduktan sonra hayatını ve yaşam alanını çocuğa göre düzenlemenin iyi bir annenin görevi olduğu düşünülmektedir. Eğitime ilişkin görevler alt temasına baktığımızda katılımcı annelerin bu temaya uygun görüş bildirmediği görülmüştür. Bu durum katılımcı babaların çocuğun eğitimine ait sorumluluğun anneye ait olduğunu düşündüğü şeklinde yorumlanmıştır.

İyi bir babanın görevlerine dair görüşlerde temel görevler alt teması incelendiğinde; katılımcı anne ve babalar, iyi bir babanın görevlerini çocuk bakımına ortak olmak ve ailesi ile

vakit geçirmek gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Toplumsal yaşama ilişkin görevler alt teması incelendiğinde; anne ve babaların aynı görüşte olduğu görülmektedir. Her iki grup da iyi bir babanın çocuğuna iyi bir gelecek hazırlamakla görevli olduğunu düşünmektedir. Uyumsal becerilere ilişkin görevler incelendiğinde her iki grup da iyi bir babanın ailesini düşünerek hareket etmesi gerektiğini belirtmektedir. Maddi görevler alt teması incelendiğinde; katılımcı anne ve babalar, iyi bir babanın para kazanması ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini düşünmektedir.

İyi bir annenin ve babanın görevleri karşılaştırıldığında; iyi bir annenin çocuğun bakım sorumluluğunu tamamen üstlenmesi ve hayatını çocuğa göre şekillendirmesi gerektiği düşünülmektedir. İyi bir babanın ise bakım konusunda yardımcı olması ve maddi sorumluluğu üstlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Geleneksel cinsiyet rollerine göre erkeğin görevi para kazanmaktır. Eroğlu Tepe ve Atila Demir (2019) tarafından 10 çocuk sahibi erkekle yapılan çalışmada katılımcıların çoğu babalarından bahsederken maddi görevlerinin altını çizdiklerini ve iyi baba olmak için para kazanmayı yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların geleneksel cinsiyet rolleri etkisinde oldukları söylenebilir. Çarkoğlu ve Kalyacıoğlu (2013)'de yaptıkları çalışmada aile kurumunun çocuk etrafında şekillendiği ve kadının temel görevinin çocuk yetiştirmek varsayıldığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca erkeğin aile ve evin geçimini sağlayan temel birey olarak kabul gördüğü belirlenmiştir. Bu bulgular bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. İyi babanın bakım konusunda yardımcı olması beklenirken Çarkoğlu ve Kalaycoğlu'nun (2013) yaptığı çalışmada erkeğin ev işinde kadına yardımcı olması gibi bir durumun kabul görmediğini saptamışlardır. Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016) tarafından okul öncesi dönemde çocuklarının toplumsal cinsiyet algılarında ailenin önemini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmanın bulgularına göre; çocukların cinsiyete yönelik kalıpyargılarının oluşmasında annelerinin ev hanımı olması, annelerin şiddete uğraması ve çocukların buna tanıklık etmesi, aile içindeki görev dağılımlarının geleneksel bir biçimde olması gibi unsurların etkili olduğu belirlenmiştir. Anne ve babası ev işleri yaptığını gören çocukların sadece annesi ev işi yapan çocuklara kıyasla daha az cinsiyet kalıpyargılarında bulunduğu belirlenmiştir. Vefikuluçay ve diğerleri (2007) tarafından Kafkas Üniversitesi'nde öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerinin çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik ve aile yaşamı ile ilgili alanlarda erkeklerin daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Muratoğlu Pehlivan (2019), yaptıkları çalışmada Türk çizgi filmlerinde anne ve babanın nasıl temsil edildiğini incelemişlerdir. Anne figürü ev içinde, çocukla ve mutfakla

ilgilenen bir şekilde, baba figürü ise ev dışındaki işlerle ilgilenir şekilde gösterilmiştir. Yılmaz (2018) da yaptığı çalışmada toplumda kadının görevinin çocuk bakmak ve ev içi işlerle ilgilenmek olduğunun düşünüldüğünü saptamıştır. Geleneksel cinsiyet rollerinin hala her alanda varlık göstermekte olduğu ve bahsedilen çalışmaların, bu araştırmanın sonuçları ile paralel bulgulara sahip olduğu görülmektedir.

5.1.1.3. Katılımcıların Kötü Bir Anne ve Kötü Bir Babanın Özelliklerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması: 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babalara kötü bir annenin ve kötü bir babanın özellikleri nelerdir diye sorulmuştur. Verilen cevaplar betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleriyle incelenmiştir. İhmal, istismar ve yanlış tutum olarak üç tema altında incelenmiştir.

Kötü annenin özelliklerine dair görüşlerde ihmal teması incelendiğinde katılımcı anne ve babalar kötü bir anneyi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayan, ilgisiz bir anne olarak tanımlamışlardır. İstismar teması incelendiğinde katılımcı anne ve babalar çocuğa fiziksel ve duygusal istismarda bulunan bir annenin kötü bir anne olacağını belirtmişlerdir. Yanlış tutum teması incelendiğinde katılımcı anne ve babalar aşırı koruyucu ve ihmalkâr bir tutum içinde olmanın kötü bir annelik özelliği olduğunu belirtmişlerdir. Kötü babanın özelliklerine dair görüşlerde ihmal teması incelendiğinde katılımcı anne ve babalar kötü bir babayı evin ve ailesinin maddi ihtiyaçlarını karşılamayan, ilgisiz bir baba olarak tanımlamışlardır. İstismar alt teması incelendiğinde katılımcı anne ve babalar, kötü bir babayı eşine ve çocuğuna, şiddet uygulayan ve duygusal istismarda bulunan biri olarak tanımlamışlardır. Bağçeli Kahraman ve Çubukcu (2019) okul öncesi dönemde çocuğa sahip annelerin ebeveyn tutumları ve istismar düzeyleri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladıkları çalışmanın sonuçlarına göre çocukların davranış problemleri ile annelerin istismar düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Yanlış tutum temasında ise aşırı koruyucu ve çocuğa karşı ayrımcı bir tutum içinde olmanın kötü bir babanın özellikleri olduğu belirtilmiştir. İkiz ve diğerleri (2016), erken dönemde çocuklarda görülen problem davranışlar üzerine öğretmen görüşlerini aldıkları çalışmada, davranış problemlerini etkileyen ailesel faktörlerden birinin aşırı koruyucu ebeveynler olduğunu tespit etmişlerdir. Rohner ve diğerleri (2009), kabul-ret kuramına göre çocuğun ebeveynleri tarafından reddedilmesinin hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışları üzerinde olumsuz etkilerinin olacağı belirtilmektedir. Kötü bir anne ve babanın özellikleri karşılaştırıldığında kötü bir anne çocuğa karşı görevlerini yapmaması üzerinden tanımlanırken, kötü bir babanın eşine ve çocuğuna karşı görevleri üzerinden tanımlandığı görülmüştür.

5.1.1.4. Katılımcıların Toplumun Anneden ve Babadan Beklentilerine Yönelik Görüşlerine Dair Bulguların Tartışılması: 36- 72 ay çocuğu olan anne ve babalara toplumun anneden ve babadan beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcı anneler, toplumun bir anneden beklentisinin çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Bu beklentileri ev ve çocuk ile ilgili tüm sorumluluğun anneye ait olduğunun düşünülmesi olarak açıklanmıştır. Bu durumun üzerlerinde baskı oluşturduğunu da belirtmişlerdir. Katılımcı anne ve babalar bu konuda birbirini destekleyici görüşlerde bulunmuşlardır. Dudu Karaman ve Doğan (2018) tarafından 19 anne ile yapılan çalışmada annelik kavramı incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre anneler toplum tarafından birçok alanda müdahaleye maruz kalmaktadırlar. Bu müdahale en yakın aile üyesi, hatta tanımadıkları kişiler tarafından olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Seçgin ve Tural (2011) da öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada kız ve erkek öğrenciler kadının öncelikli görevinin annelik olduğunu belirtmişlerdir. Özçatal (2011) kadın katılımcılar ile yaptığı çalışmada katılımcıların yarısından fazlasının yaşamındaki en önemli amacın iyi bir anne ve eş olmak olduğunu belirtmişlerdir. Bebeğin anne ile doğumla başlayan bağı ve yaşamın ilk yıllarında anneye olan ihtiyacı çok fazladır. Ancak bu durum çocuğun bakımının tek başına annenin görevi sayılmasına sebep olmamalıdır.

Toplumun babadan beklentisine dair açıklamalar incelendiğinde, anne ve babalar, toplumun babadan beklentisinin evin ve aile bireylerinin maddi ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan babalardan ikisi toplumun annenin görevi olarak varsaydığı çocuk bakımına dair herhangi bir şey yaptıklarında tepki aldıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyete dayalı görev dağılımı içerisinde çocuk bakımı kadına ait bir iş olarak görüldüğü için erkeklerin çocuklarının bakımı ile ilgilenmesi toplumumuz tarafından yadırgandığı düşünülmektedir. Başfırıncı, Ergül ve Özgüden (2017) tarafından yapılan çalışmada toplumda erkeklere özgü olarak düşünülen roller içerisinde bir güç hiyerarşisinin olduğu belirtilmiştir. Örnek olarak bir erkeğin yemek yapması ütü yapmasından daha kabul edilebilir bir durumken, bir erkeğin ağlaması kesinlikle kabul edilemez olarak görülmektedir.

5.1.2. 36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Ev İçindeki İş Bölümlerine Dair Bulguların Tartışılması: Ev içi görev dağılımı bölümündeki cevaplar incelendiğinde çalışmaya katılan beş çift ev işlerini ortak bir şekilde yaptıklarını, altı çift erkeğin sadece yardımcı olduğunu, bir çift ise ev işlerinde bütün sorumluluğun kadında olduğunu belirtmiştir. Dribe ve Stanfors (2009) yaptıkları çalışmada kadınların anne olduktan sonra ev içi sorumluluklarının oldukça arttığını, erkeklerin ise bu durumun aksine ev içi sorumluluklarının azalıp, işlerine daha fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir. Özçatal (2011) yaptığı çalışmada;

çalışmaya katılan kadınların tamamına yakınının ev işlerini tek başına yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan çiftler eşlerinin ev işi konusunda bilgili olmalarını, aile ya da öğrencilik hayatında öğrendiklerine bağlamakla birlikte, evlilik yaşantısının ve kendi ilgilerinin de ev işlerinin öğrenilmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Altaş (2019) yaptığı çalışmada babaların çocuk bakımına katılması ve sorumluluk almasında kendi babalarının etkisi, annesinin yetiştirme esnasındaki öğretileri, babanın yetiştiği ortamdaki tutumlar ve kendi kişiliği etkili olduğunu ifade etmektedir. Çocuk bakımı ile ilgili katılımcıların verdikleri cevaplara göre büyük çoğunlukla çocuk bakım görevi annede olmakla beraber baba yardımcı konumdadır. Çocukla ilgili kararları ise ortak aldıklarını belirtmişlerdir. Akar ve Aksoy (2018) yaptıkları araştırmada erken ve orta çocukluk dönemi çocuklarının toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturdukları ebeveynlik modellerine yönelik şemalarının nasıl oluştuğunu ve gelecekte anne baba olduklarında bu şemaların annelik ve babalık rollerinde nasıl bir etkisi olabileceğini saptayabilmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre erken ve orta çocukluk döneminde çocuklarının büyük bir çoğunluğu anneyi bakım veren, yemek ve temizlik yapan kişi olarak tanımlamaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar babayı işe giden, orta çocukluk dönemindeki çocuklar ise bizi koruyan kişi olarak tanımlamışlardır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin temeli ailede atılmakla beraber öğrencilik ve evlilik hayatı gibi farklı yaşantılar da toplumsal cinsiyet algısında etkili olabilmektedir.

5.1.3. 36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Cinsiyet Şemalarına Dair Bulguların Tartışılması: Anne ve babaların çocuklarına eşya ya da kıyafet alırken renk tercihinde bulunmasında cinsiyetin belirleyici olduğu görülmüştür. Meslek seçiminde ise cinsiyetin belirleyici bir unsur olmadığı görülmüştür. Ailelerin meslek seçiminde daha çok maddi kazanca ve çocuklarının mutluluğuna odaklandıkları görülmüştür. Kaçar'ın (2019) 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre anne ve babaların toplumsal cinsiyet algıları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile araştırmanın alt boyutlarını oluşturan görev, meslek, oyuncak ve oyunlar arasında pozitif ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunurken anne ve babaların toplumsal cinsiyeti algılayışları ile çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları arasında pozitif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur. Yorgancı (2008) yaptığı çalışmada ders kitaplarında kızlara ev içi alanda ya da bu duruma eşlik edebilecek meslekler tavsiye edilmekte olduğu görülmüştür. Erkeklere ise daha mekanik işleri de içine alan meslekler önerildiği görülmüştür. Çocukların oyuncak seçimlerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı ancak anne ve babalar bu konudaki tercihlerinde sosyal medya, reklam, çocuğun isteği, okul ve teknolojinin

etkili olduğunu belirtmişlerdir. Güvenç ve Demircili (2018)'de yaptıkları çalışmada anne ve babaların oyuncak seçiminde daha çok reklamlardan etkilendiği, oyuncak seçim ve alımında cinsiyetin belirleyici bir öge olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yağan Güder'in (2014) okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algısını incelemeyi amaçladığı çalışmanın bulgularına göre oyun, oyuncak ve arkadaş seçimlerinde anneler ile çocukların görüşleri arasında benzerlik olduğu ve ailenin çocukların toplumsal cinsiyet algılarında önemli bir rolü olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü çocukların cinsiyetinin ona karşı sorumluluğunda etkili olduğunu ifade etmiş, özellikle kız çocuklarına karşı korumacı bir yaklaşımda bulunduklarını belirtmişlerdir. Tol ve Taşkan (2018) yaptıkları çalışmada kız çocuklarına yönelik algının güçlendiğini, babaların onları koruma ve yakınlık kurma ihtiyaçlarının arttığını tespit etmiştir. Stephens (2009), yaptığı çalışmada çalışmaya katılan babalar erkek çocuklarına kıyasla kız çocuklarına daha fazla korumacı yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Çocuğun cinsiyetinin onunla geçirilen zamana etkisine ise katılımcılar çoğunlukla kız çocukla babanın ilgilenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sonra ise en çok anne ilgilenmeli cevabı verilmiştir. Anne ve baba eşit ilgilenmeli, belirli bir yaşa kadar eşit, daha sonra anne ilgilenmeli cevapları ise eşit sayıda katılımcı tarafından söylenmiştir. Erkek çocukla en çok kim ilgilenmeli sorusuna ise çoğunlukla anne cevabı verilmiştir. Daha sonra ise anne ve baba eşit şekilde ilgilenmeli ve belirli bir yaşa kadar eşit daha sonra baba ilgilenmeli cevapları eşit sayıda katılımcı tarafından belirtilmiştir. En az ise baba ilgilenmeli cevabı verilmiştir. Katılımcılar ergenlik dönemi itibariyle çocukla aynı cinsiyetteki ebeveynin ilgilenmesi gerektiğini öne sürerken sebep olarak ise ergenlik döneminde çocuğun aynı cinsiyetteki ebeveyni ile daha rahat iletişim kurabileceğini belirtmişlerdir. Özyürek ve diğerleri (2020) yaptıkları çalışmada babaların çocukların gereksinimlerini karşılamadaki rolleri üstlenme ve çocuğun yaşı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve özellikle bebeklik döneminde çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında annenin daha fazla sorumluluk üstlendiği ortaya çıkmıştır. Çocukla hem annenin hem de babanın etkileşim içinde olması tercih edilen bir durumdur. Cabrera ve diğerleri (2000) yaptıkları çalışmada bir babanın çocuğuyla etkileşiminin, anne-çocuk etkileşimi kadar çocuğun gelişimi üzerinde etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Yapılan bu çalışmada da annenin sorumluluğunun daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla cinsiyete bakışta değişim olduğu gözlense de yeterince olmadığı da söylenebilmektedir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda; araştırmacılara, alanda çalışan uzmanlara ve ailelere yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Araştırma 60-72 ay çocuk sahibi anne babalar ile yapılmıştır. Farklı yaş grupları ile toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına yönelik araştırma yapılabilir.
- Farklı ölçüm araçları kullanılarak toplumsal cinsiyet kalıpyargıları tespit edilebilir.
- Anne ve babanın eğitim düzeyi, yaşı gibi farklı değişkenler kullanılarak daha kapsamlı bir araştırma yapılabilir.
- Toplumsal cinsiyete bakış açısını ölçmek için farklı ölçüm araçları geliştirilebilir.
- Bu araştırmada nitel bir araştırmadır. Farklı yöntemler kullanılarak yenir bir araştırma yapılabilir.

5.2.2. Alanda Çalışan Uzmanlara Yönelik Öneriler:

- Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısının olumlu olarak değişebilmesi için eğitim programları düzenlenerek, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin farkındalık geliştirmeleri ve eşitlikçi tutum kazanmaları desteklenebilir.
- Okul öncesi öğretmenleri tarafından anne, baba ve çocuklara yönelik toplumsal cinsiyet konulu aile katılım çalışmaları yapılabilir.
- Konunun uzmanları okula davet edilerek eğitimcileri ve aileleri bilgilendirmek için seminer ve konferanslar düzenlenebilir.

5.2.3. Ailelere Yönelik Öneriler

- Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin hala toplumumuzda devam ettiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin en belirgin görüldüğü ortamın aile içi ve ev olması anne ve babaları bu konuda önemli bir konuma getirmektedir. Bu sebeple anne ve babalara toplumsal cinsiyet konusunda çocuklarına örnek olması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Acar-Erdol, T. ve Gözütok, F. D. (2019). Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim programının değerlendirilmesi. *İlköğretim Online, 18*(4), 1497-1519. DOI:10.17051/ilkonline.2019.631950

Akar, T. ve Aksoy, A. B. (2018). Çocukların anne babalarına yönelik algılarının toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9* (1) , 31-46.

Akın, A., ve Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, *25*(4), 73-82.

Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çerçevesinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı. *Ekev Akademi Dergisi*, 97-118. https://www.doi.org/10.17753/Ekev1038

Akpınar Demir, F. (2022). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve romantik ilişkideki öz yeterlik algıları ile ilişki doyumları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].İstanbul Kent Üniversitesi, İstanbul.

Aksoy P. ve Baran G. (2017). Annelerin cinsiyet rollerine ilişkin özellikleri ile çocukların oyuncak tercihleri ve oynadıkları oyun türleri arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 5*(1), 102-136. https://www.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.5c1s5m

Altaş, B. (2019). Annelikle Birlikte Aşkın Değişen Yönü: "İyi Babaysan Seni Daha Çok Severim Kocacım*!". Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi , 2* (2) , 174-210 . DOI: 10.33708/ktc.624640

Artan, İ. (2005). Cinsel gelişim ve eğitim. *Kebikeç Dergisi, 10*(19), 211-223.

Ata, S. (2016). Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet. S. Yağan Güder (Editör), Eğiten Kitap.

Avşar, S. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında tarihsel rollerini yitiren erkekliğin çöküşü: Küllerinden yeni "Erkek"liğin doğuşu. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi 3*(2), 224-241. https://www.doi.org/10.21798/kadem.2018236599

Aydemir, S. (2019). *Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı medya okuryazarlığı eğitiminin öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aydın, A. (2000). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (2.Baskı). Alfa Yayınları.

Aytaç, F.K. (2018). *Anne bekçiliği ve ebeveyn sıcaklığı arasındaki ilişkide geleneksel anneliğin aracı rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Aydilek Çiftçi, M. (2011). *Öğretmenlerin ve farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip anne-babaların cinsiyet rolleri algısının 60-72 ay arası çocukların oyuncak tercihleri ve akran etkileşimleri ile ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Bağçeli-Kahraman, P. ve Çubukçu, A. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının annelerinin istismar düzeyleri, ebeveyn tutumları ve çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişki. *OPUS– Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 10*(17), 1304-1331. DOI: 10.26466/opus.507909

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 7(1), 231-274.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* W.H. Freeman and Company.

Baş, E.(2019). *Modernleşme sürecinde evliliğin kuşaklar arası dönüşümü: İzmir örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi, İzmir.

Barutçu, A. (2015). Bir erkeklik stratejisi: Özel alanda eril suskunluk. *Feminist Eleştiri Dergisi 7*(1), 131-145. https://www.doi.org/10.1501/Fe0001_0000000137

Barutçu, A. ve Hıdır, N. (2016). Türkiye'de babalığın değişen rolleri: (Pro)Feminist babalar. *Feminist Eleştiri Dergisi 8*(2), 27-45.

Başal, H.A. (2012). *Gelişim ve psikoloji-Nasıl mutlu ve başarılı bir çocuk yetiştirebilirim?* (5. Baskı), Ekin Yayınları.

Başal, H. A., ve Bağçeli, P. (2011). Anne eğitim düzeyine göre çocukların cinsiyet kalıpyargıları ilk oyun ve oyuncak tercihleri. *e- Journel of News World Sciences Academy, (6)*1,1336-1357.

Başfırıncı, Ç., Ergül, B. ve Özgüden, B. (2018). İzleyici gözünden toplumsal cinsiyete meydan okuyan reklamlar. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi,* (20), 199-216. DOI: 10.18092/ulikidince.356369

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9*(1), 23-28.

Belek Erşen, U. (2015). Farklı sosyal kategorilerden kadınların toplumsal cinsiyet algıları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, 2*(2), 184-213. https://doi.org/10.17572/mj2015.2.184213

Bem, S.L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: Raisinggender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs :Journal of Women in Culture and Society, 8*(4), 598-616.

Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (2022). *Eğitimde Nitel Araştırma.* (Çev. B. Ahi ve S. Balcı). Pegem Akademi Yayıncılık. (Eserin orijinali 2006'da yayımlanmıştır).

Burcu, E. (1998). Evrimci teorinin sosyolojik düşünce üzerindeki etkileri ve sosyobiyoloji. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 15*(2), 175-186.

Burç, P. E. (2015). Popüler kültür ve annelik: Anneliğin farklı görünümleri. *Hacettepe Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 14*(8), 1-15.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (25. Baskı). Pegem Akademi.

Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C.S., Bradley, R.H., Hooferth, S. ve Lamb, M.E. (2000). Fatherhod in the twenty-first century, *Child Development, 71*(1), 127-13.

Creswell, J. W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri*.(Çev. M. Bütün ve S. B. Demir).Siyasal Kitabevi. (Eserin orijinali 2013'de yayımlanmıştır).

Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan ve davranışı* (28. Baskı). Remzi Kitabevi.

Çabuklu, Y. (2007). *Toplumsal kurgular ve cinsiyetçilik.* Everest Yayınları.

Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2013). *Türkiye'de Aile, İş ve Toplumsal Cinsiyet.*

Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 21(82), 822-829.* https://doi.org/10.17755/esosder.989638

Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2005). Sosyal öğrenme teorisine dayalı öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin bilimsel tutumlarının kalıcılığına olan etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(2), 363-382.

Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 3*(1), 30- 35.

Dökmen, Z. Y. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (9. Baskı). Remzi Kitabevi.

Dribe, M. & Stanfors, M. (2009). Education, work and parenthood: comparing the experience of young men and women in sweden. *Journal of Family and Economic Issues, 30*(1), 32-42. DOI:10.1007/s10834-008-9134-7

Dudu Karaman, E. ve Doğan, N. (2018).Annelik rolü üzerine: Kadının "annelik"kimliği üzerinden tahakküm altına alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6,* 1475-1496.

Eagly, A. H. (1983). Gender and social influence: A social psychological analysis. *American Psychologist, 38,* 971-981.

Eagly, A.H., Wood, W. & Diekman, A.B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes, & H. M. Trautner (Eds.). *The developmental social psychology of gender* (pp. 123-174). Psychology Press.

Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 458–476).

Ekinci Vural, D. , İkiz, F. E. ve Mete Otlu, B. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar: öğretmenlerin değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(17), 216-229.

Ergin, A. ve Özdilek, R. (2014). Değişen babalık rolü ve erkek sağlığına etkileri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 11*(1), 3-8.

Ersoy, F. (2019). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Editörler), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* içinde (ss.81-134). Anı Yayıncılık.

Eroğlu Tepe, E. ve Atila Demir, S. (2019). Babaların çocuk bakımına katılımında kendi annelerinin etkisi üzerine bir çalışma: Sakarya ili örneği. *Folklor Akademi Dergisi, 2*(1), 121-140.

Gezer Tuğrul, Y. (2019). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların annelik deneyimleri üzerine bir saha çalışması. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 2*(3), 71-90.

Given, L.M. (2021). 100 soruda nitel araştırma. (Çev. A. Bakla ve İ. Çakır). Anı Yayıncılık. (Eserin orijinali 2016'da yayımlanmıştır).

Gök, F. A. ve İl, S. (2017). Evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili algılarının aile işlevlerine yansıması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 10*(54), 523-533. http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434616

Gülcan, C. (2021). Nitel bir veri toplama aracı: odak (focus) grup tekniğinin uygulanışı ve geçerliliği üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e- Dergisi, 4*(2), 94-109.

Güldü, Ö. ve Ersoy Kart, M. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi 64*(3), 97-116. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002114

Gümüşoğlu, F. (2008) . Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*,*2*(4), 39-50.

Gündüz Kalan, Ö. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırılışı: 'Kinder' reklam filmleri üzerine bir inceleme. *İletişim Fakültesi Dergisi, 1*(38), 75-89.

Güney, O. (2012). *5-6 yaş çocuklarında algılanan cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ebeveyn beklentileri ile oyuncak tercihleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi.* Anı Yayıncılık.

Güran Yiğitbaşı, K. ve Sarıçam, S. (2020). Toplumsal cinsiyet rollerinin temsili ve medya: TRT çocuk dergisi örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi,* 19-45 https://doi.org/10.17829/turcom.677923

Güvenç, D. & Demircili, E. (2018). Oyuncakların pazarlanmasında toplumsal cinsiyet. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 10* (1), 1-17.

Kaçar, E. (2019*). 48-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile ebeveynlerinin toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Kadılar, E. (2011). *Üç kuşak kadının cinsiyet rolleri: Ankara örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi, Mersin.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). Kültür ve ana babalık: Kuram ve uygulama çıkarsamaları. M. Sayıl, ve B. Selçuk (Editörler), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* içinde (ss. 61-80). Koç Üniversitesi Yayınları.

Kantoğlu, A. (2017). *Bir grup ergenin toplumsal cinsiyet algılarının sosyodemografik özelliklere göre değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Işık Üniversitesi, İstanbul.

Karakuş Umar, E. (2021). Türkiye'de ve dünyada toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine ilişkin deneyimler. L. Cerrah (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Çalışmları* içinde (ss. 17-27). Gazi Kitabevi.

Karkıner, N. (2016). Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete farklı kuramsal yaklaşımlar. S. Yağan Güder (Editör), *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* içinde (ss.51-77). Eğiten Kitap.

Karabekmez, S., Yıldırım, G., Akamca, G. Ö. , Ellez, A. M. ve Üner Bulut, A. N. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi . *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi, 2*(1), 51-70.

Kaynak, D. ve Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *EKEV Akademi Dergisi, 0*(72) , 67-86.

Kırışık, H.(2019). *İnformal yaşlı bakımında kadın emeğinin toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Kocatepe, B.(2017).*Toplumsal bir kurgu olarak babalık: Annelerin öz yaşam öykülerinde baba imgesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Koyuncu Şahin, M., Esen Çoban, A. ve Korkmaz, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3*(2) , 735-752. DOI: 10.21733/ibad.457232

Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet olgusu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Kurtuluş, E. (2019). *Kadın Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi ve Olumsuz Değerlendirme Korkusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* [Yaymlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Ünivesitesi, Adana.

Kumru, A., ve Öztürk, P. (2017). Çocuklukta olumlu sosyal davranış ve ahlak gelişiminde ana baba davranışlarının etkileri. M. Sayıl, & B. Selçuk (Editörler), *Ana babalık: Kuram ve araştırma* içinde (ss. 215-237).Koç Üniversitesi Yayınları.

Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 4*(35), 79-91.

Marangoz, H.(2019). *Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve iş yerinde ayrımcılık: Kadın hemşireler örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü* . (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Bilim ve Sanat Yayınları. (Eserin orijinali 1994'de yayımlanmıştır).

Martin, C.Y. ve Little, J.K. (1990). *The relation of gender understanding to children's sex-typed preferences and gender stereotypes. Society for Resarch Child Develoment, 61*(5), 1427-1439.

Miles, M. B., & Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook.* Sage.

Muratoğlu Pehlivan, B. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından türk çizgi filmlerinde anne ve baba temsili üzerine bir çalışma. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi, 1*(2),15-27.

Nakamura, K. (2001). Gender and language in Japanese preschool children. *Research on Language and Social Interaction, 34*(1), 15-43.

Öngören, S. (2019).Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına göre okul öncesi öğretmenliğine ilişkin görüşleri. *OPUS International Journal of Society Researches, 11*(18), 1773-1796. DOI: 10.26466/opus.516102

Özcan, A. (2012). *Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 1*(1) , 21-39.

Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: bir alan araştırması. *Asya Studies, 4*(10), 90-107 . DOI: 10.31455/asya.612384

Özkan, B. (2009). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıpyargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özyürek, A. , Teke, Y. T. & Kışlı, Z. (2020). Çocuklarının Gereksinimlerini Karşılamada Babaların Rolleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 5* (2) , 21-30.

Pınar, G. Taşkın, L. ve Eroğlu, K. (2008). Başkent üniversitesi öğrenci yurdunda kalan gençlerin toplumsal cinsiyet rol kalıplarına ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 15*,1, 47-57.

Powell, G. N.,& Greenhaus, J. H. (2010). Sex, gender, anddecisions at thefamily→ workinterface. *Journal of Management, 36*(4), 1011-1039. https://doi.org/10.1177/0149206309350774

Root, A. K., & Rubin, K. H. (2010). Gender and parents' reactions to children's emotion during the preschool years. *New Directions for Child and Adolescent Development, 2010*(128), 51-64.

Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2009). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications.

Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J., & ALSPAC Study Team. (2000). The role of brothers and sisters in the gender development of preschool children. *Journal of experimental child psychology*, *77*(4), 292-303.

Sayın, Ö. (2020). *Aile sosyolojisi.* Doğu Batı Yayınları.

Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Education Science, 6*(4), 2446-2458.

Shutss, K., Kenward, B., Falk, H., Ivegran, A. ve Fawcett, C. (2017), Early preschool environments and gender: Effects of gender pedagogy in Sweden. *Journal of Exprimental Child Psygology, 162,* 1-17.

Stephens, M. A. (2009). *Gender differences in parenting styles and effects on the parent-child relationship* [Unpublished thesis]. Texas State University-San Marcos, Texas.

Şafak Ş., Çopur Z. ve Altınel Özkan M. (2006). Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi. *Hacettepe Sosyolojik Araştırmalar E- Dergisi*, 1-9.

Şıvgın, N., Deniz, Ü. (2017). Cinsiyet rolleri eğitim etkinliklerinin anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına etkisi. *Journal of International Social Research, 10*(50).

Tan Uysal, M., Eren, G. T., ve Şimşek, E. (2019). Toplumsalın doğallaştırılması: Erken evliliklerde toplumsal cinsiyet. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi 1*(47), 196-220.

Tantekin Erden, F. (2016). Okul öncesi eğitim kurumları- okul öncesi öğretmeni ve toplumsal cinsiyet, S. Yağan Güder (Editör), *Erken çocuklukta cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* içinde (ss.177-193). Eğiten Kitap.

Taylan, H. H. (2009). Türkiye'de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 0* (22),117-138.

Terzioğlu, F., ve Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımları. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 12*(2), 62-67.

Topuz, S. ve Erkanlı, H. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkeğe atfedilen anlamların metafor yöntemiyle analizi. *Alternatif Politika Dergisi 8*(2), 300-321.

Türk Dil Kurumu (2021).

Türnüklü, A.(2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 24*(24) , 543-559.

Tol, U. U. ve Taşkan, D. (2018). *Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi III. Erkeklik ve Babalık Halleri.* AÇEV Yayınları.

Uysal, B. (2022). *60-66 aylık okul öncesi çocuklarının toplumsal cinsiyete dayalı görüşlerinin karşılaştırılması: şanlıurfa örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Okan Üniversitesi, İstanbul.

Ümmet, D. (2007*). Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygının cinsiyet rolleri ve aile ortamı bağlamında incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ünlü Çetin, Ş.(2015).Erken çocukluk döneminde baba katılımı: Çocukların baba katılımına yönelik algılarının babaları ve annelerinin algıları ile karşılaştırılması [Yayımlanmamış doktora tezi].Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Ünser, F. (2019). *Erken çocukluk eğitimi öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *İstanbul Journal of Sciological studies, 0(*35), 29-56.

Vefikuluçay, D. Zeyneloğlu, S. Eroğlu, K ve Taşkın, L. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 14*,2, 26-38.

Yağan Güder, S.(2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi.* [Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yağan Güder S. ve Alabay E. (2016). 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(2), 91-11.

Yağan Güder, S. ve Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31*(2), 424-446 https://doi.org/10.16986/HUJE.2016016429

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma sorunları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi 3*(3), 1-9.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, S. (2018). Toplumsal cinsiyet rollerinin günlük hayattaki yansımaları: Çorum/Alaca Örneği. *İmgelem, 2*(2), 59-79.

Yorgancı, F. (2008). *İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Walker, S., Irving, K., & Berthelsen, D. (2002). Gender influences on preschool children's social problem-solving strategies. *The Journal of Genetic Psychology*, *163*(2), 197-209.

Waters G. M., Tidswell G.R. ve Bryant E. J. (2022). Mothers' and fathers' views on the importance of play for their children's development: Gender differences, academic activities, and the parental role. *British Journel of Educational Pyschology*, 1-11.

Wiesner-Hanks, M.E. (2020). *Tarihte toplumsal cinsiyet.* (Çev. M. Çiyan Şenerdi). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2011'de yayımlanmıştır).

EKLER

Ek 1: Katılım Kabul Formu

KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcımız

Bu çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi yüksek lisans programı çerçevesinde yapılan bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı 36-72 ay arası çocuğu olan anne ve babaların toplumsal cinsiyete bakış açısını incelemektir.

Çalışmaya katılım gönüllülük temelinde olmalıdır. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Herhangi bir veri kaybı yaşanmaması amacıyla görüşme ses kayıt cihazı ile kaydedilecektir. Veriler sadece araştırmada ve isminiz gizlenerek kullanılacaktır. Araştırma süresince ve sonrasında kimlik bilgileriniz çalışma dışındaki hiç kimseyle izniniz dışında paylaşılmayacaktır. Görüşme esnasında size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabileceksiniz. Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz.

Araştırmacı: Büşra Doğan

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Katılımcı Ad ve Soyadı

İmza:

Tarih:

Ek 2: Araştırma İzni

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86896125-605.01-E.5512624 13.03.2020
Konu : Büşra DOĞAN'ın Araştırma İzni

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Yönergesi konulu 21/01/2020 tarih ve 1563891 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Büşra DOĞAN'ın "36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi" konulu tez çalışması, Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 19/02/2020 tarih ve 7984 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Büşra DOĞAN'ın "36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi" konulu araştırmasını Yıldırım Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu, Yıldırım Atatürk Anaokulu, Nilüfer Özlüce Anaokulu, Nilüfer İlkadım Anaokulu öğrenci velilerine uygulama yapma isteği ilimizde oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma ile ilgili çalışmanın **okul/kurumlardaki eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan, araştırma formlarının aslı okul müdürlüklerince görülerek ve gönüllülük esası ile** okul müdürlüklerinin gözetim ve sorumluluğunda ilgi Genelge çerçevesinde uygulanması ayrıca **araştırma sonuçlarının Müdürlüğümüz ile paylaşılması** komisyonumuzca uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ekrem KOZ
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
13.03.2020

Sabahattin DÜLGER
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Adres : Hocahasan Mh İlkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No (0224) 445 16 00 Fax. 445 18 10
E-posta: arge16@meb gov tr İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov tr

Bilgi İçin : Engin SEYMEN
AR-GE VHKİ
(0224) 215 25 39

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov tr adresinden a428-711f-3bb9-938b-231c kodu ile teyit edilebilir

Ek 3: Etik Kurul İzni

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTI TUTANAĞI

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI
31 Ocak 2019	2020-01

KARAR NO 5: Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Büşra DOĞAN'ın "36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Büşra DOĞAN'ın "36-72 Ay Arası Çocuk Sahibi Anne ve Babaların Toplumsal Cinsiyete Bakış Açısının İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında uygulanacak görüşme sorularının, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Feridun YILMAZ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Prof. Dr. Abdurrahman KURT
Üye

Prof. Gülay GÖĞÜŞ
Üye

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU
Üye

Ek 4: Veri Toplama Aracı

ANNELİK/BABALIK İNANÇLARI

1) Sizce iyi bir annenin özellikleri nelerdir?
2) Sizce iyi bir annenin görevleri nelerdir?
3) Sizce iyi bir babanın özellikleri nelerdir?
4) Sizce iyi bir babanın görevleri nelerdir?
5) Sizce kötü bir annenin özellikleri nelerdir?
6) Sizce kötü bir babanın özellikleri nelerdir?
7) Toplumun bir anneden beklentileri nelerdir?
8) Toplumun bir babadan beklentileri nelerdir?

GÖREV DAĞILIMI/ İŞ BÖLÜMÜ/CİNSİYETE DAYALI GÖREVLER

1) Ev işlerinde nasıl bir görev dağılımı yaptınız? Neden?
   -Sizin görev ve sorumluluklarınız neler?
   -Eşinizin görev ve sorumlulukları neler?
2) Eşiniz ev işleri konusunda ne kadar bilgilidir? Bunun sebebi sizce nedir?
3) Çocuğunuzla ilgili kararları kim alıyor?/Nasıl alıyorsunuz?
4) Çocuğunuzun/çocuklarınızın genel bakımından(yemek yedirme, bez değiştirme vb.) kim sorumludur? Neden? Eşiniz bu konuda nasıl yardımcı oluyor?

CİNSİYET ŞEMALARI/ALGISI

1) Kızınıza/oğlunuza eşya- kıyafet seçiminde hangi renkleri kullanıyorsunuz? Neden?
2) Çocuğunuz ne tür oyuncaklarla oynuyor? Bu seçimi neler etkiliyor?
3) Çocuğunuzun ileride nasıl bir meslek seçmesini istersiniz? Neden?
4) Çocuğunuzun cinsiyetinin sizin ona karşı sorumluluğunuzda nasıl bir etkisi olabilir?
5) Kız çocukla en çok kim ilgilenmeli? Neden?
6) Erkek çocukla en çok kim ilgilenmeli? Neden?

ÖZ GEÇMİŞ

ÖZ GEÇMİŞ			
Adı Soyadı	**Büşra Doğan**		
Bildiği Yabancı Diller	**İngilizce**		
Eğitim Durumu	**Başlama-Bitirme**		**Kurum Adı**
Lise	**2009**	**2013**	**Bandırma Ayyıldız Anadolu Lisesi**
Lisans	**2014**	**2018**	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Yüksek Lisans	**2018**	**Devam ediyor**	**Bursa Uludağ Üniversitesi**
Doktora	**-**	**-**	
Çalıştığı Kurum	**Başlama-Ayrılma**		**Çalışılan Kurum Adı**
1.	**2020**	**2020**	**Bandırma İmam Hatip Ortaokulu Anasınıfı**
2.	**2020**	**2021**	**Bandırma Atatürk Özel Eğitim İlkokulu**
3.	**2021**	**-**	**Bandırma Özel Zübeyde Hanım Gündüz Bakımevi**
Üye Olduğu Bilimsel ve Meslekî Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar:	**Doğan, B , Metin, M . (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Resimlerine Yönelik Yaklaşımları ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki.** ***Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi , 4*** **(1) , 1-17.** **Bağçeli Kahraman, P., Doğan, B & Şimşek, M. (2020). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk ihmal ve istismarı ile çocuk haklarına yönelik görüşleri,** ***Turkish Studies- Education, 15*****(2), 691-715.**		
Diğer:			
		Tarih **İmza** **Adı-Soyadı**	**23.12.2022** **Büşra DOĞAN**